

Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama

Baričević, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:814714>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijeku

Odsjek za informacijske znanosti

Diplomski studij informatologije i informacijske tehnologije

Katarina Baričević

Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama

Mentor: prof.dr.sc. Jelena Lakuš

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijeku

Odsjek za informacijske znanosti

Diplomski studij informatologije i informacijske tehnologije

Katarina Baričević

Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama

Diplomski rad

Područje društvenih znanosti, polje informacijskih i komunikacijskih znanosti,
grana Informacijski sustavi i informatologija

Mentor: prof.dr.sc. Jelena Lakuš

Osijek, 2021.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

14. 10. 2011.

Katamir Benić, 01222184117
ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Tjedan zabranjenih knjiga manifestacija je koja datira od 1982. godine, a utemeljena je u SAD-u. Temeljna je ideja ovog događaja, koji se odvija posljednjeg tjedna u rujnu, ukazati na štetnost cenzure te slaviti slobodu čitanja i intelektualne slobode općenito. U Hrvatskoj se ova manifestacija obilježava praktički tek odnedavno. U diplomskom se radu nastoji utvrditi u kojoj mjeri i na koji način knjižnice u Republici Hrvatskoj ovaj Tjedan obilježavaju te koliko drže važnim takve i slične „proslave“ slobode čitanja. Zbog velikog broja knjižnica istraživanje je ograničeno samo na narodne knjižnice, premda je poznato da su se u ovaj svakogodišnji događaj uključile i pojedine školske i visokoškolske knjižnice. Istraživanje je pokazalo da se ovom projektu priključio vrlo mali broj hrvatskih narodnih knjižnica te da je način njegova obilježavanja u nas još uvijek vrlo skroman i svodi se na objavljivanje popisa zabranjenih i osporavanih knjiga kroz povijest, izlaganje zabranjenih knjiga u izloge knjižnica te pružanje osnovnih podataka o Tjednu zabranjenih knjiga na mrežnim i Facebook stranicama knjižnica. Istodobno je, međutim, istraživanje pokazalo da je interes korisnika za ovakve događaje iznimno velik te da mnogi nisu niti bili svjesni toga da su čitali ili čitaju neku od knjiga koja je nekada bila zabranjena i/ili osporavana. Ovo je istraživanje svojevrsan poziv i poticaj ostalim hrvatskim knjižnicama da se kroz obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga priključe inicijativi proslave slobode čitanja i otvorenog pristupa informacijama.

Ključne riječi: Tjedan zabranjenih knjiga, cenzura, knjižnice, knjižničari, zabranjivanje, intelektualne slobode

Sadržaj	
1. Uvod	6
2. Cenzura	7
2.1. Definicija cenzure	7
2.2. Cenzura - Tko? Što? Kako?	8
2.3. Povijest cenzure	9
2.4. Vidovi cenzure	12
2.5. Najčešći razlozi osporavanja i zabrane knjige kroz povijest	13
3. Cenzura u knjižnicama	15
3.1. Knjižničari kao cenzori i vidovi njihova djelovanja	15
4. Knjižnice i intelektualne slobode	17
4.1. Intelektualne slobode	17
4.2. Uloga knjižnice i knjižničara u očuvanju i zaštiti intelektualnih sloboda	18
5. Tjedan zabranjenih knjiga	19
5.1. Povijest Tjedna zabranjenih knjiga	19
5.2. Tjedan zabranjenih knjiga danas i načini njegova obilježavanja	21
5.2.1. Popisi zabranjenih i osporavanih knjiga	22
5.2.2. Zaključavanje naslova u sanduke ili kaveze	22
5.2.3. Knjižnica kao „zatvor“ za knjige	23
5.2.4. Soba za bijeg	23
5.2.5. Igranje tematskih igara	24
5.2.6. Hram zabranjenih knjiga	24
5.2.7. „Knjige u plamenu“	25
5.2.8. Čitanje osporavanih i zabranjenih knjiga: virtualno čitanje	26
5.2.9. Druge virtualne ideje za obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u doba COVID-19 ..	27
6. Tjedan zabranjenih knjiga u Hrvatskoj	28
6.1. Cilj i metodologija istraživanja	28
6.2. Rezultati istraživanja	31
6.3. Zaključak istraživanja	36
7. Zaključak	37
8. Popis literature	39
9. Prilozi	44

1. Uvod

Tjedan zabranjenih knjiga godišnji je događaj koji slavi slobodu čitanja. Ovaj tjedan pokrenut je 1982. godine kao odgovor na cenzuru i nagli porast broja osporavanih knjiga u školama, knjižarama i knjižnicama. Cenzura je stoljećima star problem u svijetu te su postojali razni načini kako bi se određene knjige zabranjivale i cenzurirale, a obično je to bilo iz vjerskih, ideoloških, kulturalnih te političkih razloga. Tjedan zabranjenih knjiga obično se održava posljednjeg tjedna u rujnu, a zagovara slobodu otvorenog pristupa informacijama. Okuplja knjižničare, knjižare, izdavače, novinare, učitelje te čitatelje svih vrsta diljem svijeta u zajedničkom pružanju podrške slobodi čitanja i izražavanja ideja.¹

Svake godine knjižnice u cijelome svijetu slave ovaj događaj te pozivaju svoje korisnike da čitaju knjige koje su nekoć bile zabranjene. Najčešći načini obilježavanja ovoga tjedna jesu izložbe zabranjenih knjiga, predavanja, prezentacije te rasprave o važnosti promicanja slobode čitanja, važnosti slobodnog pristupa informacijama i intelektualnih sloboda, čiji se suvremeni koncept razvio iz opozicije cenzuri knjiga. Tjedan zabranjenih knjiga obilježava se i u hrvatskim knjižnicama, što je i središnja tema ovog diplomskog rada, no ne u dovoljnoj mjeri te se može nazvati projektom koji je za sada još uvijek u „povojima“. U prvom poglavlju diplomskog rada predstavljena je definicija cenzure, kratka povijest i vidovi cenzure te najčešći razlozi osporavanja i zabranjivanja knjiga kroz povijest. Drugo poglavlje se bavi cenzurom u knjižnicama, ulogom cenzora koju su u prošlosti knjižničari katkad obnašali te dotiče pitanje nužne potrebe nepristranosti knjižničara danas, u suvremeno doba, što je temeljna odrednica brojnih dokumenata i kodeksa namijenjenih knjižničarima i ostalim informacijskim djelatnicima. U trećem poglavlju je riječ o intelektualnim slobodama; pojašnjava se što su intelektualne slobode te koja je uloga knjižnica u njihovoj zaštiti. Četvrto poglavlje posvećeno je Tjednu zabranjenih knjiga u svijetu. Najprije se donosi kratak povijesni pregled početaka obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga, a zatim se opisuju neki od najzanimljivijih vidova njegova obilježavanja, s posebnim naglaskom na obilježavanje u vrijeme COVID-a 19, kada su implementirane brojne nove mogućnosti virtualnog svijeta. U posljednjem poglavlju rada predstavljeno je istraživanje „Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama“. Njegov je cilj utvrditi da li i na koji način hrvatske knjižnice obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga, pri čemu je, zbog opsežnosti, ono ograničeno samo na narodne knjižnice. Najprije je detaljno opisana metodologija i cilj istraživanja, donose se rezultati toga istraživanja te se potom u

¹ Banned Books Week. About. URL: <https://bannedbooksweek.org/about/> (2021-10-11)

samome zaključku nastoji donijeti procjena o dosegu obilježavanja ovoga projekta i u hrvatskim knjižnicama te ukazati na važnost njegova obilježavanja i u nas.

2. Cenzura

2.1. Definicija cenzure

Prema definiciji Hrvatske enciklopedije cenzura jest (lat. *censura*: procjena imetka, ocjena), „sustav administrativnih mjera koje poduzimaju državne, vjerske, stranačke i druge vlasti protiv objelodanjivanja, čitanja, širenja i posjedovanja, slušanja i gledanja nepoćudnih i za društvo opasnih tiskanih i rukopisnih knjiga, filmova, videokaseta i slične građe te radijskih i televizijskih emisija, kazališnih predstava i dr. Postupci koje poduzimaju vlasti protiv nepoćudnih knjiga i druge za društvo opasne građe razlikuju se od države do države i uvijek su odraz političkih ili vjerskih prilika u njima, a ovise o procjeni vladajućih krugova o tome u kojoj mjeri tiskana ili izgovorena riječ ugrožava interese države i društva.“² Proleksis enciklopedija cenzuru definira na vrlo sličan način. Cenzura je „službena kontrola nad tiskom, filmom, kulturnim i javnim manifestacijama i sl.; sprječavanje ili zabrana govora, pisanja, distribuiranja onoga što je proglašeno subverzivnim za javno dobro, tj. što je u suprotnosti s interesima države; događa se u svim državama, a rješava uspostavom pravne države, poštovanjem međunarodnih ugovora o slobodi izražavanja kao temeljnog ljudskog i građanskog prava (*Opća deklaracija o pravima čovjeka, čl. 19; Europska konvencija za zaštitu prava čovjeka i temeljnih sloboda, čl. 10 i dr.*) te širenjem utjecaja organizacija za borbu protiv cenzure (*čl. 19 – Međunarodni centar za borbu protiv cenzure, International Freedom of Expression Exchange i sl.*).³ Kontrola nad tiskom, filmom i drugim dostupnim medijima, u svrhu onemogućavanja cirkuliranja nepoćudnog i neprihvatljivog sadržaja, nalazi se i u središtu najnovije definicije Matije Panića (2017.), prema kojoj je cenzura „nastojanje da se uspostavi kontrola nad javnom cirkulacijom neprihvatljivog sadržaja koji je takvim određen na temelju prethodne kvalitativno-

² Cenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246> (2021-10-11)

³ Cenzura. // Proleksis enciklopedija online. Opća i nacionalna enciklopedija, 2021. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/14889/> (2021-10-11)

političke procjene koju, prema vlastitim kriterijima, provode institucionalni i neinstitucionalni društveni akteri s ciljem oblikovanja sužene javnosti.“⁴

Cenzura je stoljećima star problem. Brojne su je države i društva koristili, vidljivo je to iz navedenih definicija, za kontrolu stvaranja, pristupa i širenja ideja te informacija. Pojam cenzure poprimio je mnogo različitih oblika te se pojavio iz ponajviše vjerskih, ideoloških, moralnih te političkih razloga. Cenzuri su u prošlosti uglavnom podliježali tiskari, nakladnici, autori, knjižari, pa naposljetku i sami čitatelji, čime se, dakako, kršilo načelo intelektualne slobode. Važnost intelektualne slobode posebno se očituje u knjižnicama, ustanovama koje su posvećene pristupu i širenju informacija. Pojavnost cenzure u knjižnicama je i dalje ustrajna, premda živimo i djelujemo u 21. stoljeću. Postoje (a tek će se i stvarati) mnoga djela koje društvo ne želi priznati jer su smatrana štetnima iz religijskih, političkih i drugih razloga.

2.2.Cenzura - Tko? Što? Kako?

U radu *Cenzura odozgo: prilog teorijskoj raspravi o cenzuri*, autor Matija Panić razmatra četiri konstitutivna elementa cenzure – subjekt, objekt, radnju i svrhu cenzure, nastojeći pritom pojasniti i fenomen „cenzure odozgo“ i „cenzure odozdo“.⁵ U razmatranju subjekta cenzure naglasak stavlja na institucionalne društvene aktere, odnosno, aktere koji posjeduju moć kroz društvene institucije moći. Društvene institucije moći – država, državni organi i službenici, vjerske i svjetovne vlasti, međunarodne sigurnosne, političke, vojne i ekonomske institucije – jesu one institucije koje su takvima prepoznate od strane velikog dijela političke zajednice „implicitnom ili eksplicitnom poslušnošću“.⁶ Institucionalni društveni akteri provode „cenzuru odozgo“.⁷ Postoje i neinstitucionalni društveni akteri, a to su, dakako, akteri koji posjeduju neinstitucionalnu moć, kao što su pojedinci, udruge, grupe ljudi, grupe za pritisak, interesne skupine, sindikati i političke stranke koje nisu dio institucija moći.⁸ Oni provode „cenzuru odozdo“.⁹ Cenzura je usmjerena, naravno, prema nekim objektima, a Panić drži da ih se može svesti na sadržaj, medije koji prenose taj isti sadržaj, kao i na sredstva javnog informiranja, pri čemu ključnim drži upravo sadržaj jer uključuje sve podatke, informacije i znanja, te kombinaciju navedenih elemenata u vidu autorskih i neautorskih djela. Mediji za prijenos

⁴ Usp. Panić, Matija. *Cenzura odozgo: prilog teorijskoj raspravi o cenzuri*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4(2017), str. 30. URL: <https://hrcak.srce.hr/195919> (2021-10-11)

⁵ Usp. Isto, str. 29.

⁶ Usp. Isto.

⁷ Usp. Isto, str. 31.

⁸ Usp. Isto, str. 29.

⁹ Usp. Isto, str. 31.

sadržaja su svi materijalni i nematerijalni nositelji sadržaja, dok su sredstva javnog informiranja, dakako, masovni mediji (televizija, internet, novine i sl.) te njihove usluge namijenjene javnosti.¹⁰ Što se tiče radnje cenzure, kao četvrtog konstitutivnog elementa cenzure prema Paniću, ona uključuje procjenu i kontrolu sadržaja koju provodi cenzor kako bi odlučio je li sadržaj prihvatljiv ili nije te je o toj stvari konačna odluka zapravo na njemu.¹¹ Naposljetku, svrha cenzure može se u teoretskom smislu objasniti kao, smatra Panić, „oblikovanje sužene javnosti“, pri čemu drži da ovo pojašnjenje implicira i ono koje daje Stipčević kada svrhu cenzure djelomično poistovjećuje i s radnjom cenzure. Svrha cenzure jest postupno sužavanje javnosti koje u konačnici dovodi do njezina potpunog nestanka.¹² U skladu s navedenim konstitutivnim elementima Panić je i ponudio novu, ponešto revidiranu i već spomenutu definiciju cenzure.¹³

2.3. Povijest cenzure

Prvi primjeri cenzure kakvu danas poznajemo (zabranjivanje određenog autora ili knjige) javljaju se u antičko doba. Najistaknutiji primjer iz grčke povijesti je Sokrat. Iako se kod Sokrata ne radi o pisanoj riječi (Sokrat nije napisao niti jedno djelo, već je držao govore na agori u Ateni), optužen je za kvarenje mladeži i osuđen na smrt.¹⁴ U Rimskom carstvu prvi primjer zabrane nekog autora je za vrijeme cara Augusta. Naime, car August zabranio je djela rimskog pjesnika Ovidija jer je smatrao da su njegova djela izvor nemoralna. Ovidije je otjeran u progonstvo, nakon povratka se „popravio“, tako da je progonstvo smatrano dobrom odgojnom mjerom.¹⁵ Pojavom kršćanstva u 1. stoljeću, u fokusu rimskih careva su prvenstveno kršćanski autori i njihova djela. Kršćanski autori su u to vrijeme izloženi progonima i mučeništvu, no sve se mijenja 313. godine kada car Konstantin Milanskim ediktom proglašava kršćanstvo službenom religijom Rimskog carstva. U tom trenutku se prelama sudbina knjige te opasne postaju one knjige protivne novoprihvaćenoj vjeri.

¹⁰ Usp. Isto, str.29.

¹¹ Usp. Isto, str. 30.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ Usp. Bilić Pavlinović, Katarina. Sokratova obrana, smrt i poruka o besmrtnosti duše: diplomski rad, Katolički-bogoslovni fakultet, Split, 2020., str. 5. URL: <https://repozitorij.kbf.unist.hr/islandora/object/kbft%3A30/datastream/PDF/view> (2021-10-11)

¹⁵ Ovidije Nazon, Publije (Publius Ovidius Naso). // Leksikon Marina Držića. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića, 2015. URL: <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/ovidije-nazon-publije-publius-ovidius-naso/> (2021-10-11)

Padom Zapadnog Rimskog Carstva 476. godine započinje povijesno razdoblje srednjeg vijeka. Kroz cijelo razdoblje srednjeg vijeka crkvene i svjetovne vlasti su u potpunosti imale pod nadzorom pisanu riječ. Malo toga se u srednjem vijeku uništavalo i spaljivalo, tek poneki primjeri spaljivanja poganske (arijevske) i židovske literature. Razlog tomu je potpuna dominacija Crkve nad pisanom riječju. Crkva je objavila u 5. stoljeću popis *De libri recipiendis et non recipiendis*, ali nije ga nadopunjavala jer to nije smatrala potrebnim. Rijetki su srednjovjekovni pisci koji su se usudili pisati „nemoralna“ djela. No najčešća praksa cenzure u ranom srednjem vijeku je „čišćenje“ knjige, što je značilo da je knjiga dobra i korisna, no jednostavno ima loše dijelove koji su se izbacivali. Najčešće bi to radili tj. cenzurirali sami prepisivači, koji su već znali što bi moglo zasmetati crkvenim vlastima, tako da su crkvene vlasti rijetko odlučivale o tome.¹⁶

Druga polovica 15. stoljeća donosi niz revolucionarnih događaja koji će promijeniti svijet koji je čovječanstvo do tada poznavalo i započet će novo razdoblje u povijesti čovječanstva. Pad Istočnog Rimskog Carstva (Bizanta) 1453. godine, velika zemljopisna otkrića (Kolumbovo otkriće kopna Sjeverne Amerike 1492. godine) i, naposljetku, za ovu temu i najvažniji izum tiskarskog stroja. Godine 1455. Johanes Gutenberg je dovršio tiskanje Biblije. U početku je Crkva smatrala da je izum tiskarskog stroja način na koji će prenijeti Božju riječ većim masama ljudi, no izumom tiska Crkva je počela gubiti nadzor nad tiskarama. Rukopisa je bilo mnogo, no izumom tiskarskog stroja omogućeno je njihovo umnožavanje, pa je tako postalo nemoguće uništiti sve primjerke nekog tiskarskog izdanja. Pojavljuje se sve veći broj „opasnih knjiga“, a tiskare se zbog veće zarade upuštaju u njihovo tiskanje. U strahu od lošeg utjecaja pisane riječi, crkvene i svjetovne vlasti panično počinju tražiti najbolje načine kontrole tiska. Godine 1487. bulom pape Inocencija VIII. uvedena je preventivna cenzura.¹⁷ Uvođenjem preventivne cenzure knjige su se pregledavale prije slanja u tisak. Ako su mogle biti tiskane, dobivale su oznaku *imprimatur* (neka se tiska) ili *nihil obstat* (nema zapreke). Unatoč takvom mehanizmu mjera protiv opasnih knjiga Crkva je ubrzo počela izdavati popise zabranjenih knjiga koji će postati najznačajnije oružje protiv slobode tiska i slobode mišljenja. Prvi takav opći popis zabranjenih knjiga izdao je papa Pavao IV. Prvo izdanje tog popisa, pod naslovom *Index librorum prohibitorum* - tiskano je u Rimu 1557. Prošireno i popravljeno izdanje tiska se 1559. godine. Taj popis izradila je rimska inkvizicija, pa se zato često naziva i *Rimski indeks*,

¹⁶ Usp. Hebrang-Grgić, Ivana. Povijest cenzure. // Cenzura: neizostavan čimbenik razvoja ljudske misli i društva. / Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, FFZG, 2008. Str. 138-143. URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9737/1/CenzuraIHG.pdf> (2021-10-11)

¹⁷ Usp. Isto.

a u njemu su nabrojena mnoga djela koja vjernici ne smiju čitati, kao i imena onih autora čija su djela bila zabranjena.¹⁸

Svojevrsnim sustavom kontrole pisane riječi u prošlosti smatrao se i obvezni primjerak. Njegova uloga, dakle, nije bila kulturna, kao što je to danas, jer se obvezni primjerak danas čuva u knjižnicama kao nacionalno blago, nego je bila ponajprije cenzorska. Obvezni primjerak, naime, utjelovio je francuski kralj Franjo I. dekretom iz 1537. godine, naloživši tadašnjim tiskarima da jedan primjerak knjige bude dostavljen kraljevskoj knjižnici kako bi na taj način mogao kontrolirati cjelokupnu knjižnu produkciju.¹⁹

Tijekom 17., 18. i 19. stoljeća u Europi se događaju razna politička previranja, od prosvjetiteljstva, Francuske revolucije, „proljeća naroda“ 1848. godine i nacionalnih pokreta te drugih brojnih događaja. Popisi zabranjenih knjiga i dalje su na snazi, iznimno je jako i djelovanje španjolske inkvizicije. Brojni europski vladari su pribjegavali vlastitim popisima zabranjenih knjiga, od austrijske carice Marije Terezije, ruske carice Katarine Velike i dr. Strah europskih vladara od prosvjetiteljskih djela, pokazat će povijest, bio je opravdan. Djela prosvjetiteljskih pisaca (Rousseaua, Voltairea i dr.) izravno su utjecali na izbijanje Francuske revolucije. Kod brojnih pisaca se pojavljuje „ideja nacije“ što je najviše problema izazivalo upravo u Habsburškoj Monarhiji (carstvu u kojem je živjelo na desetke različitih naroda). Autori su se snalazili na razne načine ne bi li izbjegli cenzuru, pisali su pod pseudonimima ili se nisu uopće potpisivali uz djelo, a najučestalija praksa bila je tiskanje u inozemstvu (koja se zadržala i u dvadesetom stoljeću pod raznim totalitarnim režimima).²⁰

Sustav cenzure postojao je i u 20. stoljeću. Knjige su bile zabranjivane ili uništavane, ponajprije iz političkih razloga, u režimima kao što su bili sovjetski komunistički režim, nacistička Njemačka i sl. Najpoznatiji je čin cenzure onaj iz vremena Hitlerova režima kada je 1933. u Münchenu spaljeno 25 000 knjiga isključivo zbog toga što su smatrane „nenjemačkima“. Slično kao što je to činila i Katolička crkva nastojeći tijekom povijesti ukloniti sve što je držala nepoćudnim iz moralnih, teoloških ili nekih drugih razloga, cilj „čistke“ nacističkih knjiga bio je ukloniti suprotna gledišta te stvoriti, kako to navodi Sophie Whitehead, „feniksa novog duha.“²¹

¹⁸ Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 495.

¹⁹ Stipčević, Aleksandar. Obvezni primjerak između kulture i cenzure. // Knjižničarstvo: glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje 1(1997), str. 9-16. URL: http://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/2_Stipcevic_1997_1.pdf (2021-11-2)

²⁰ Usp. Hebrang Grgić, Ivana. Nav. dj., str. 138.-143.

²¹ Usp. Isto.

Jedan od suvremenih primjera cenzure 20. stoljeća je i onaj 1990-ih godina u Hrvatskoj, točnije u vrijeme Domovinskoga rata. Na području ratnih djelovanja u Hrvatskoj, odvijao se takozvani „knjigocid“ - uništavane su knjige čiji autori nisu bili hrvatske nacionalnosti, knjige koje su pisane ćirilicom ili su pak bile povezane s jugoslavenskom antifašističkom borbom. Ukratko, otpisivala su se djela koja nisu bila u skladu s novouspostavljenom vlasti, brišući time u potpunosti velik dio povijesti, kulture i baštine.²²

Cenzuru 21. stoljeća, u kojem živimo, obilježava filtriranje, blokiranje i sl. sadržaja na internetu koje je zamijenilo klasične načine cenzuriranja. Jedan od najpoznatijih primjera cenzure 21. stoljeća je Kina, zemlja koja ima najviše korisnika interneta, te vladu koja je najveći cenzor na svijetu.²³

Ovim kratkim povijesnim pregledom cenzure može se reći da je *Index librorum prohibitorum* označio prekretnicu u katoličkom svijetu, te poslužio više kao svojevrsan putokaz što treba čitati, a ne kao putokaz što treba izbjegavati, izazivajući ono što je poznato kao Vejentov učinak: zabranjene i progonjene knjige izazivaju živo zanimanje čitatelja, a padaju u zaborav čim se zabrana s njih skine.²⁴ Dakle, unatoč zabrani slobodnog cirkuliranja zabranjenih knjiga, one su se svejedno širile i čitale, čak možda više nego i prije. Drugim riječima, postale su utjecajnije daleko više nego što bi bile da nisu bile zabranjivane.

2.4. Vidovi cenzure

Tijekom povijesti postojali su različiti vidovi cenzure. Jedan od najučestalijih vidova cenzure je preventivna cenzura. Preventivna cenzura je vrsta cenzure u kojoj vlasti ili crkva provjeravaju rukopis prije nego se pošalje u tiskaru, ne bi li slučajno bio nepoćudnog sadržaja. Pored prethodne predaje i provjere rukopisa, ova cenzura obuhvaćala je i zabranu rada ilegalnim tiskarama, nadzirala je autore i izdavače te im uskraćivala financije potrebne za izdavanje. Dakle, tim se rigoroznim postupcima osiguravalo da se sadržaj knjige koja se smatrala štetnom, nikada ne objavi.²⁵ Preventivna cenzura, dakako, nije bila jedini tip cenzure kroz povijest.

²² O tome više vidjeti u: Lešaja, Ante. Uništavanje knjiga u Hrvatskoj 1990-ih. Zagreb: Profil, 2012.

²³ Usp. Bennett, Philip; Naim, Moises. 21st-century censorship. // The Columbia Journalism Review, 2015. URL: https://archives.cjr.org/cover_story/21st_century_censorship.php (2021-10-12)

²⁴ Usp. Stipčević, Aleksandar. Nav. dj., str. 490.

²⁵ Cenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (2021-10-12) URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246> (2021-10-25)

Postojala je i autocenzura, kada autor cenzurira samoga sebe. U današnje vrijeme s autocenzurom se najčešće mogu poistovjetiti novinari, koji nerijetko namjerno ne napišu cjelovitu istinu o nekom događaju ili osobi, kako bi izbjegli oštre kritike države, društva, te općenito javnosti.²⁶ Uz navedena dva tipa cenzure, postoji i suspenzivna cenzura, koja se drži čak i najuobičajenijim tipom cenzure. Riječ je o cenzuri već objavljenih djela, a bila je usmjerena ne samo na autore, već i na izdavače, pa i čitatelje. Suspenzivnu cenzuru u povijesti crkvene su vlasti vršile uništavanjem knjiga na sve načine, spaljivanjem, primoravanjem autora da sami mijenjaju sadržaj knjige ili je unište, a naposljetku su ih osuđivali na zatvor, progonstvo i sl. U tu svrhu su se izrađivali i već spomenuti popisi zabranjenih knjiga, zabranjivalo se njihovo raspačavanje, izbacivala su se nepoćudna djela iz knjižnica, itd.²⁷

2.5. Najčešći razlozi osporavanja i zabrane knjige kroz povijest

Knjige su kroz povijest osporavane i zabranjivane ponajprije zbog njihova sadržaja. Razlozi osporavanja i zabranjivanja knjiga najčešće su bili vjerske, moralne, političke, ideološke ili društvene prirode. Crkva je zabranjivala knjige koje je smatrala bogohulnima, bilo zbog toga što su tematizirale sotonističke teme te tako često bile suprotne njezinu teološkom naučavanju, bilo zbog toga što su koristile uvredljiv jezik i psovke, bile moralno upitne, itd. Knjige koje su indirektno ili direktno kritizirale totalitarističke političke režimi poput komunizma, nacizma, fašizma i sl. bile su, dakako, zabranjivane iz političkih razloga. Jednako su tako knjige zabranjivane ako njihov sadržaj nije bio u skladu s općeprihvaćenim društvenim i moralnim normama. Riječ je obično o knjigama koje tematiziraju, pa čak i promoviraju homoseksualnost, izvanbračnu zajednicu, uporabu opojnih sredstava, itd. Razlozi osporavanja i zabranjivanja knjiga često znaju biti povezani i s rasnim pitanjima, odnosno poticanjem mržnje ili rasizma prema pojedincu ili grupi ljudi.²⁸

Kao što je spomenuto, politički su razlozi bili često zastupljeni razlozi zabrane knjiga kroz povijest, budući da politička moć ima tanku liniju s cenzurom, a upravo o tome svjedoči *Životinjska farma* Georgea Orwella objavljena 1945. godine, nakon što je završio Drugi svjetski

²⁶ Autocenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4713> (2021-10-12)

²⁷ Cenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4713> (2021-10-12)

²⁸ Usp. Children's and young adult literature: guide for library and Internet research about children's and young adult literature. Banned Books. URL: <https://libguides.asu.edu/ChildrensYoungAdultLiterature/BannedBooks#sig-box-16990738> (2021-10-12)

rat. Naizgled nevina priča o životinjama koje su svoga gospodara, farmera Jonesa, protjerale želeći same voditi farmu, zapravo se može shvatiti kao indirektan alegorijski napad na Sovjetski Savez i svojevrsna kritika staljinizma. Premda je postigla veliki uspjeh, satira koja je upućivala na svo zlo totalitarnog režima naišla je na brojne kritike. U potpunosti je bila zabranjena u tadašnjem SSSR-u, uz potiskivanja i britanskih i američkih izdavača. Zabranjivana je i puno godina kasnije. Godine 2002. zabranjena je u svim školama u Ujedinjenim Arapskim Emiratima zbog prikaza svinja, alkohola te drugih sadržaja koji se navodno kose s islamskim vrijednostima.²⁹

Vrli novi svijet je distopijski roman Aldousa Huxleya iz 1931. godine koji je osporavan i zabranjivan zbog antireligioznog sadržaja. Radnja romana smještena je u daleku budućnost gdje se napredna tehnologija koristi za reprodukciju genetski modificirane novorođenčadi kojima je već kao bebama predodređeno vjerovati u određene moralne vrijednosti. Ova knjiga prvotno je zabranjena u Irskoj, odmah godinu nakon što je izdana, uglavnom zbog antireligioznog te bogohulnog sadržaja. Zapravo se iz kratkog opisa da naslutiti da je to nešto što bi moglo ući u sukob s crkvenim interesima. *Vrli novi svijet* se sve do danas pokušava osporiti, i to ponajviše u školskim knjižnicama, zbog navodne vulgarnosti te dobne neprikladnosti.³⁰

Knjiga *Sluškinjina priča* Margaret Atwood iz 1985. godine obiluje gotovo svim razlozima osporavanja knjiga – od eksplicitnog sadržaja (seksa, nasilja), temama koje su u sukobu s religijom, politikom, feminističkim idejama i dr. Priča ovog distopijskog romana smještena je u ne tako daleku budućnost u kojoj su žene u potpunosti izgubile pravo glasa, oduzeta im je sva njihova imovina te su prisiljene na život u ropstvu i služenju vlasnicima za rađanje djece. Dakle, radi se o jednoj vrsti totalitarnog režima. Knjiga je osporavana u mnogim srednjim školama diljem SAD-a (Teksas, Kalifornija, Iowa, Sjeverna Karolina itd.) te je nekolicina roditelja preuzela inicijativu u vlastite ruke, želeći ovu knjigu ukloniti iz školskog kurikuluma, strahujući da će pokvariti američku mladež, navedeni razlozi bili su dobra neprikladnost, eksplicitan sadržaj, nasilje i sl.³¹

²⁹ Gerrard, Burr, David. *Animal Farm: banned by the Soviets, promoted by the CIA*, 2014. URL: <https://pen.org/animal-farm-banned-by-the-soviets-promoted-by-the-cia/> (2021-10-13)

³⁰ Zhang, Sophie; Aldous Huxley. „Brave new world“. The banned books project. URL: <https://bannedbooks.library.cmu.edu/aldous-huxley-brave-new-world/> (2021-10-13)

³¹ The handmaid's tale by Margaret Atwood, URL: <https://www.bannedlibrary.com/podcast/2017/5/14/banned-96-the-handmaids-tale-by-margaret-atwood> (2021-10-26)

Svakako je jedan od učestalih razloga osporavanja knjiga i rasizam o čemu najbolje svjedoči roman *Ubiti pticu rugalicu* autorice Harper Lee iz 1960. godine. Iako se smatra jednim od najvećih klasika američke književnosti, ovaj popularni roman iza sebe ima dugačku borbu s cenzurom. Naime, smatrano je da roman potiče rasnu nepravdu, budući da se u knjizi opisuje sudbina čovjeka crne rase koji je optužen za silovanje bijele žene, te iako je dokazano da je nevin, svejedno je optužen za zločin koji nije počinio.³²

Brojne su i knjige za djecu zabranjivane kroz povijest. Primjerice, poznata *Alisa u zemlji čudesa* Lewis Carroll zabranjena je u Kini 1931. godine jer su vlasti smatrale da nije društveno-moralno i etički opravdano djecu učiti tome da su ljudi i životinje ravnopravni jer su u knjizi životinjama dane ljudske karakteristike.³³ Brojne su dječje knjige osporavane i danas. U ALA-inom popisu osporavanih i zabranjenih knjiga u razdoblju od 2010. do 2019. niz je naslova namijenjeno upravo djeci i mladima.³⁴

3. Cenzura u knjižnicama

3.1. Knjižničari kao cenzori i vidovi njihova djelovanja

Cenzura u knjižnicama, najkraće rečeno, odnosi se na uskraćivanje prava korisniku da dođe do knjige koja je opasna ili štetna za čitanje. Knjižničari, smatra Stipčević, autor dobro znane knjige *Cenzura u knjižnicama* (1992.), jako podliježu utjecaju društva u kojem žive. To društvo uvelike utječe na nabavnu politiku knjižnice, premda knjižničari ni pod koju cijenu ne žele biti smatrani cenzorima, već drže da je u pitanju zapravo selekcija građe koja se za knjižnicu nabavlja. U knjižnicama se, navodi Stipčević, pod cenzurom podrazumijevaju sve one mjere koje su usmjerene na uskraćivanje prava i mogućnosti korisnika da dođu do tražene knjige ili neke druge knjižnične građe za koju državna vlast, pojedine političke stranke, vjerske i druge organizacije ili udruženja građana drže da su opasne, štetne ili nepoželjne. S druge strane, selekcija, pak, znači odabir knjiga na osnovi stručnih kriterija koji istodobno uzimaju u obzir i neke čimbenike koji ograničavaju taj odabir, ali ne na štetu prava korisnika.³⁵

³² Usp. Gomez, Betsy. Banned books week: Banned spotlight: to kill a mockingbird, 2018. URL: <https://bannedbooksweek.org/banned-spotlight-to-kill-a-mockingbird/> (2021-10-24)

³³ Fire & Fury: When China banned Alice in Wonderland & India stopped Naipaul's book. URL: <https://www.wionews.com/photos/fire-fury-when-china-banned-alice-in-wonderland-india-stopped-naipauls-book-643#china-bans-book-for-insult-to-humans-109583> (2021-10-23)

³⁴ Top 100 most banned and challenged books: 2010-2019. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/frequentlychallengedbooks/decade2019> (2021-10-23)

³⁵ Stipčević, Aleksandar. Cenzura u knjižnicama. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1992. Str. 30-31.

Sagledavajući problematiku „cenzure odozgo“ i „cenzure odozdo“ Matija Panić navodi da je knjižničar idealan primjer osobe koja cenzuru može provoditi na oba načina. Kada knjižničar provodi cenzuru državnih ili gradskih vlasti, onda on zapravo provodi cenzuru odozgo. Međutim, kada on to čini iz vlastitih uvjerenja, bez upliva i vanjskih utjecaja, on provodi cenzuru odozdo.³⁶ To bi, dakle, značilo da knjižničar vrlo često teško može zatomiti svoja osobna uvjerenja te da upravo zato, čak i kada želi samo selekcionirati, a ne cenzurirati, ne može u potpunosti ostvariti svoju načelnu želju i odvojiti ta dva postupka.³⁷ Stipčević ističe kako će u takvim situacijama knjižničar imati dodatni razlog da prilikom odabira knjiga za knjižnicu „brine“ o potrebama korisnika te kupuje samo ono što korisnici žele vidjeti i čitati. Iz ovoga zapravo možemo nazrijeti kako knjižničar želi ostati čista osoba, jer nije on to cenzurirao/izbacio/selektirao već sredina u kojoj živi, narod, kojima se neke knjige čine nepoćudnima i nepoželjnima, a knjižničar će pak napraviti sve za svoje korisnike. U tome slučaju, kako navodi Stipčević, knjižničar neće biti cenzor, ali će u odabiru knjiga postupiti upravo onako kako postupaju svi cenzori.³⁸

Suvremeni knjižničari ograđuju se od toga da na bilo koji način sudjeluju u postupcima cenzure bilo kroz nabavnu politiku, politiku otpisa građe ili na bilo koji drugi način. No, u prošlosti su bili razapeti između vjerske i ideološke vlasti koje su određivale zadatke knjižnice te knjižničara i njihova vlastita pokušaja obavljanja posla u skladu s profesionalnom etikom. Ne začuđuju stoga zabilježeni primjeri cenzuriranja knjiga u knjižnicama.³⁹

Danas, u „moru“ deklaracija, zakona i kodeksa, knjižničari ističu da su protiv bilo kakve cenzure. Naposljetku, vremena su liberalnija, intelektualna sloboda je naglašenija, u odnosu na prošlost, sve se više potežu teme o seksualnosti, LGBTQ zajednici, rasnoj diskriminaciji i sl. Ipak, nameće se pitanje osobnog mišljenja o štetnosti i nepoćudnosti neke knjige ili pak pojedine kategorije knjiga, tako da je teško bez rezerve prihvatiti knjižničarska uvjeravanja o nepristranosti u nabavnoj politici.

Načelo nepristranosti knjižničara u novije se vrijeme naglašava u mnogim dokumentima, kodeksima i sl. Primjerice, u IFLA-inom Etičkom kodeksu za knjižničare i ostale

³⁶ Panić, Matija. Nav. dj., str. 31.

³⁷ Stipčević, Aleksandar. Nav. dj. (1992.), str. 30-31.

³⁸ Usp. Isto.

³⁹ Vidi primjerice: Stipčević, Aleksandar. Popis zabranjenih knjiga iz 1942. : prilog povijesti čišćenja knjižnica od nepodobnih knjiga u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43 (2000), 3, str. 91-97; Vujić, Mirjana. Zatvoreni fond cenzuriranih knjiga u praksi jedne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43 (2000), 3, str. 98-118; Vegh, Željko. Sudbina hrvatskih knjiga kršćanske tematike i nadahnuća u Gradskoj knjižnici u Zagrebu u doba komunizma. // Kroatologija 6, 1-2, (2015), str. 27-93.

informativne djelatnike koji je tijekom 2011. i 2012. godine oblikovala IFLA-ina Komisija za slobodan pristup informacijama, a potom, 2012. godine, konačno usvojio Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova, stoji: „Knjižničari i drugi informativni djelatnici posvećeni su neutralnosti i nepristranosti u zbirkama, pristupu i uslugama. Neutralnošću se stvara uravnotežena [zbirka] i uravnotežen pristup informacijama.“⁴⁰ U istom poglavlju IFLA-inog Etičkog kodeksa dalje se navodi: „Knjižničari i drugi informativni djelatnici razlikuju osobna uvjerenja od profesionalnih obveza. Oni ne daju prednost osobnim interesima ili uvjerenjima pred neutralnošću.“⁴¹ Stoga, temeljna je zadaća knjižničara, ali i drugih informativnih djelatnika, kako se navodi u navedenom Etičkom kodeksu, „svima osigurati pristup informacijama u svrhu osobnog razvoja, obrazovanja, kulturnog uzdizanja, slobodnih aktivnosti, ekonomske djelatnosti i obaviještenog sudjelovanja u demokraciji i u njezinom unapređenju.“⁴² Hrvatsko knjižničarsko društvo ističe da su ovim kodeksom određena temeljna pravila ponašanja koja su namijenjena svim knjižničarima te ih poziva da se uvijek vode načelima koja su navedena u kodeksu, zagovarajući pritom, između ostalih, načelo „razvoja i očuvanja intelektualnih sloboda pojedinaca, priznavanja prava na znanje i neometan pristup informacijama za sve, dostupnosti različitih vrsta građe i izvora za sve skupine korisnika, poštivanja privatnosti korisnika itd.“⁴³

Napokon, knjižnice jesu te koje mogu ograničiti dostupnost građe, no knjižničari bi trebali, kao što i kodeksi nalažu, isključiti sve svoje moralne osude. Poštivanjem pravila i postupaka pomaže se knjižnici da služi zajednici u cjelini. Također, pomaže se u izgradnji stabilnog radnog mjesta na kojem se knjižničari osjećaju sigurnima i cijenjenima.

4. Knjižnice i intelektualne slobode

4.1. Intelektualne slobode

Kada govorimo o pojmu intelektualne slobode, mislimo na potpunu slobodu mišljenja, govora, slobodu promicanja ideja i uvjerenja. Promatrana kao integralna komponenta demokratskog

⁴⁰ IFLA-in etički kodeks za knjižničare i ostale informativne djelatnike, 2012. Str. 3. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf> (2021-10-13)

⁴¹ Isto.

⁴² Isto, str. 2.

⁴³ Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva, Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticke_kodeks/ (2021-10-12)

društva, intelektualna sloboda štiti pravo pojedinca na pristup, istraživanje te izražavanje ideja bilo kojim sredstvima. Jedan od prvih dokumenata koji govori o intelektualnoj slobodi kao temeljnom ljudskom pravu je *Opća deklaracija o ljudskim pravima* koja je usvojena 1948. godine od strane generalne skupštine Ujedinjenih Naroda. „To pravo uključuje slobodu zadržavanja mišljenja bez uplitanja i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg medija i bez obzira na granice.“⁴⁴ *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima UN-a iz 1966.* zagovara slično: „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno, pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikom, ili kojim drugim sredstvom prema svom osobnom izboru i bez obzira na granice“.⁴⁵ Niz sličnih dokumenata, poput *Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*, *Arhuške konvencija UN-a* i drugih, ističu također važnost prava na slobodu izražavanja i pristup informacijama.⁴⁶

4.2. Uloga knjižnice i knjižničara u očuvanju i zaštiti intelektualnih sloboda

Intelektualne slobode najčešće se vežu uz knjižnice, budući da knjižnica kao informacijska ustanova vrednuje intelektualnu slobodu kao dio svoje misije pristupa i pružanja informacija. Anita Konjicija Kovač se u svome radu *Slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: između javnosti i privatnosti* osvrće na međunarodne dokumente knjižničarskih udruženja koji ukazuju na važnost slobodnog pristupa informacijama u knjižnicama. Knjižnice se smatraju najvećim izvorom informacija u demokratskom društvu te se zato najviše povezuju s intelektualnom slobodom. Knjižničarska zajednica je prihvatila niz dokumenata kojima se ističe „da je osnovna odgovornost knjižničarske profesije brinuti se za osiguranje slobodnog pristupa informacijama za sve svoje korisnike“.⁴⁷

Tumačenje intelektualne slobode kao prakticiranog načela knjižnica nije uvijek sasvim jasno. Postoji stalna napetost između toga postoji li uopće sloboda mišljenja i izražavanja te što je uopće odgovornost knjižničara danas. Kako ističe Aleksandra Horvat u svome radu *Za slobodan pristup informacijama i intelektualne slobode*, „odgovornost knjižničarske profesije - osigurati slobodan pristup informacijama korisnicima - za knjižničare predstavlja novu i tešku

⁴⁴ Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 19. Mrežno izdanje, str. [5]. URL: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf (2021-10-13)

⁴⁵ Kovač Konjicija, Anita. Slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: između javnosti i privatnosti. // *Bosnianica* 24 (2019), str. 10-11. URL: <https://hrcak.srce.hr/230684> (2021-10-16)

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Isto.

zadaću.“⁴⁸ Od knjižničara se očekuje, kao što i nalažu međunarodni dokumenti i kodeksi, da se izbore za samostalnost u izboru i nabavi građe te da omoguće slobodan pristup informacijama.⁴⁹ Pod intelektualnom slobodom smatra se sloboda mišljenja te izražavanja, a iz tog se prava posredno provodi pravo pojedinca da bude informiran. Knjižničar mora svojim korisnicima osigurati informacije koje su im potrebne da bi o nekoj temi mogli govoriti i mora se založiti u sprečavanju svakog pokušaja ometanja prijenosa informacija do korisnika.⁵⁰

Upravo je jedan od glavnih ciljeva IFLA-e „poboljšanje dostupnosti i pristupa informacija“, no Horvat ističe da taj cjelokupni koncept slobodnog pristupa informacijama nije u potpunosti uspostavljen.⁵¹ Kao što je navedeno, sloboda mišljenja je usko povezana s pravom na informacije, tako da je potrebno razjasniti je li pravo na informiranje uopće temeljno ljudsko pravo, kao što je sloboda mišljenja i izražavanja.⁵²

5. Tjedan zabranjenih knjiga

5.1. Povijest Tjedna zabranjenih knjiga

Tjedan zabranjenih knjiga godišnji je događaj koji slavi slobodu čitanja, a obilježava se posljednjeg tjedna u rujnu te ističe trenutne i povijesne pokušaje cenzura knjiga u školama i knjižnicama. Okuplja knjižničare, knjižare, izdavače, novinare, učitelje te čitatelje svih vrsta diljem svijeta, da zajednički pruže podršku slobodi izražavanja i traženja, promicanja čitanja i sl. Sve knjige koje su predstavljene tijekom Tjedna zabranjenih knjiga su ciljano uklonjene ili osporavane u knjižnicama ili školama. Tjedan zabranjenih knjiga pokušava ukazati na štetnost cenzure od povijesti pa do danas.⁵³ Temeljna ideja ovog projekta jest ukazati na povijesne te nedavne pokušaje osporavanja i zabranjivanja knjiga, čime se narušava intelektualna sloboda, sloboda izražavanja te se onemogućuje pristup informacijama. To je osobito važno stoga što

⁴⁸ Horvat, Aleksandra. Za pravo na slobodan pristup informacijama i intelektualne slobode, 2006., str. 3. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/horvat_slobodan.pdf (2021-10-16)

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Horvat, Aleksandra. Javno i tajno u knjižničarskoj struci, 2002. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/jit_u_%20knjiz.htm (2021-10-23)

⁵¹ Horvat, Aleksandra. Za pravo na slobodan pristup informacijama i intelektualne slobode, 2006., str. 3. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/horvat_slobodan.pdf (2021-10-16)

⁵² Isto.

⁵³ Usp. Banned and challenged books: a website of the ALA office for intellectual freedom. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/banned> (2021-10-16)

cenzura i zabrana knjiga nije nepoznata niti suvremenom svijetu, pa je tako posljednjeg desetljeća ona zabilježena u mnogim državama – od Sjeverne i Južne Koreje, Indije, Katara i Tajlanda, do Sjedinjenih Američkih Država, Novoga Zelanda, Australije, Poljske i Danske.⁵⁴

Tjedan zabranjenih knjiga pokrenut je 1980-ih, točnije, službenom godinom smatra se 1982. kada je Vrhovni sud „Island Trees School District vs. Pico“ donio odluku da školski službenici ne mogu zabraniti određene knjige u knjižnicama samo zbog njihova „nedopuštenog“ sadržaja. Zabranjene knjige bile su izložene na sajmu BookExpo pod organizacijom Američkog knjižarskog udruženja (ABA – American Booksellers Association) u Anaheimu u Kaliforniji. Na ulazu u kongresni centar uzdizali su se metalni kavezi, s petstotinjak knjiga, a natpis na kavezu je upozoravao da su baš te knjige kroz povijest pojedinci i sustavi smatrali opasnim. Pokazalo se da je izložba bila uspješna. Oslanjajući se na to ABA je pozvala ravnateljicu Ureda za intelektualnu slobodu pri Američkom udruženju knjižnica, Judith Krug, kao i Nacionalno udruženje fakultetskih trgovina (National Association of College Stores), da se pridruže inicijativi koja bi nosila naziv Tjedan zabranjenih knjiga. Zahvaljujući interesu posjetitelja za zabranjenim knjigama izloženim na sajmu, vijest o njima počela se brzo širiti. Naposljetku, inicijativa je uzela maha, te su knjižare, ali i brojne druge institucije „ugostile“ čitanje zabranjenih knjiga, izlažući ih u svojim izlozima. Naravno, važno je napomenuti da su mediji također imali svoju ulogu u tome. Primjerice, novine „New York Times“ popratile su događaj te je ubrzo izdan proglas kojim je uvedeno obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga na godišnjoj razini. Interes brojnih korisnika knjižnica i posjetitelja/kupaca u knjižarama pokazao je da je izlaganje zabranjenih i osporavanih knjiga u knjižarskim i knjižničnim izlozima, kao i njihovo oglašavanje na plakatima, iznimno učinkovita metoda. Mnogi su od njih, naime, tek tada doznali da su im omiljene knjige baš one koje su nekada bile zabranjene.⁵⁵

Mnoštvo knjiga je i danas zabranjeno i/ili osporavano. ALA pojašnjava razliku između „osporavanih“ i „cenzuriranih“ knjiga navodeći da je osporavanje pokušaj da se makne iz optičaja određena literatura, na temelju primjedbe pojedinca ili grupe, a zabrana je trajno uklanjanje takve literature.⁵⁶ Iako su knjige bile i nastavljaju biti osporavane te zabranjivane,

⁵⁴ Američki Tjedan zabranjenih knjiga – svijet protiv cenzure. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2014. URL: <https://www.nsk.hr/americki-tjedan-zabranjenih-knjiga-svijet-knjige-protiv-cenzure/> (2021-10-16)

⁵⁵ Usp. Banned and challenged books: a website of the ALA office for intellectual freedom. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/banned> (2021-10-16)

⁵⁶ Isto.

obilježavanjem Tjedna zabranjenih knjiga skreće se pozornost na štetnost cenzure te ističe važnost slobodnog pristupa informacijama.⁵⁷

Svake godine Tjedan zabranjenih knjiga okuplja njegove sudionike oko pomno odabrane teme. Tako su, primjerice, posljednjih pet godina teme bile „Različitost“ (2016.),⁵⁸ „Riječi imaju moć. Čitajte zabranjenu knjigu!“ (2017.),⁵⁹ „Zabrane knjiga uštkavaju priče“, (2018.),⁶⁰ „Cenzura nas ostavlja u mraku, ostavite svjetlo upaljeno!“, (2019.),⁶¹ „Cenzura je slijepa ulica“ (2020.)⁶², a ove, 2021. godine, tema je bila „Knjige nas ujedinjuju, cenzura nas dijeli.“⁶³ Kao što je vidljivo, svaka od ovih tema oštro kritizira cenzuru knjiga te svaka na svoj način slavi slobodu čitanja i promovira intelektualne slobode općenito.

5.2. Tjedan zabranjenih knjiga danas i načini njegova obilježavanja

Tjedan zabranjenih knjiga u Americi se oglašava i obilježava na razne načine – od jednostavnih popisa zabranjenih i osporavanih knjiga kroz godine, čitanja zabranjenih i osporavanih knjiga, tematskih radionica, izložbi, predavanja, rasprava o zabranjenim knjigama s LGBTQIA temama⁶⁴ ili o onima ženskih spisateljica,⁶⁵ općenite rasprave o cenzuri i intelektualnim slobodama,⁶⁶ izradbe multimedijских panoa i igara i sl. Sva ta događanja nastaju u organizaciji Koalicije Tjedna zabranjenih knjiga (The Banned Books Week Coalition), te međunarodnog saveza različitih organizacija (Američko knjižničarsko udruženje, Američko udruženje prodavača knjiga, PEN America, Nacionalna koalicija protiv cenzure i dr.) koji su se pridružili

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Dilworth, Dianna. Banned books week 2016. theme: Diversity, Velj. 23, 2016. URL: <https://www.adweek.com/galleycat/banned-books-week-2016-theme-diversity/116638> (2021-10-23)

⁵⁹ O' Donnell, Alina. Banned books week 2017: Celebrating the power of words, 2017. URL: <https://www.literacyworldwide.org/blog%2Fliteracy-now%2F2017%2F09%2F26%2Fbanned-books-week-2017-celebrating-the-power-of-words> (2021-10-23)

⁶⁰ Banned books announces 2018. theme, 2018.. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2018-theme-103840> (2021-10-23)

⁶¹ Banned books announces 2019. theme, 2018. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2019-theme-571957> (2021-10-23)

⁶² Farmer, Jackie. 'Censorship is a dead end': Banned books week 2020 theme announced, 2020. URL: <https://www.thefire.org/censorship-is-a-dead-end-banned-books-week-2020-theme-announced/> (2021-10-24)

⁶³ Banned Books Week Announces 2021. Theme: Books unite us. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2021-theme-books-unite-us-1625561> (2021-10-17)

⁶⁴ Freedom to read foundation: Judith Krug Fund Banned Books Week Event Grants. URL: https://www.ftrf.org/page/Krug_BBW (2021-10-23)

⁶⁵ Isto.

⁶⁶ Isto.

inicijativi o podizanju svijesti o važnosti godišnje proslave slobode čitanja.⁶⁷ Neki od zanimljivijih načina obilježavanja predstavljeni su u nastavku.

5.2.1. Popisi zabranjenih i osporavanih knjiga

Jedan od najočitijih načina obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga je izradba popisa naslova i autora zabranjenih i osporavanih knjiga. Ta je praksa uvedena 2001. godine te se od tada, svake godine, za onu prethodnu godinu, donosi takav popis zabranjenih i osporavanih knjiga (Top 10 Most Challenged Books), uz popratna pojašnjenja zašto su baš te knjige bile osporavane.⁶⁸ Popis sastavlja Odbor za intelektualne slobode na temelju medijskih napisa i izvješća o cenzuri.⁶⁹ No, na mrežnim stranicama projekta pronalazimo i brojnu drugu statistiku, kao što je, primjerice, 100 najčešće osporavanih knjiga u razdoblju od 1990. do 1999., od 2000. do 2009. i od 2010. do 2019., ali i brojne druge.⁷⁰

5.2.2. Zaključavanje naslova u sanduke ili kaveze

Zaključani naslovi u kavezu ili sanduku, kao što je već spomenuto, jedan su od prvih načina obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga. Riječ je zapravo o svojevrsnim izložbama zabranjenih knjiga za koje nisu potrebna znatna financijska sredstva, već samo kreativnost. Stoga se taj način obilježavanja zadržao i do danas (Slika 1). Tako su, primjerice, učenici Srednje škole Baker u Tacomi (država Washington) od velikih kutija napravili nešto poput zaključanih zatvorskih ćelija te ih oblijepili natpisima „Čitanje nije zločin“, „Tjedan zabranjenih knjiga“ i sl. Dao im se i zadatak da istražuju knjige koje su zabranjene te razloge zašto su zabranjene ili osporavane te su kasnije o tome raspravljali u razredu.⁷¹

⁶⁷ Banned books week. Sponsors, URL: <https://bannedbooksweek.org/sponsors/> (2021-10-25)

⁶⁸ Banned books. Top 10 most challenged books lists URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/frequentlychallengedbooks/top10> (2021-10-23)

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Usp. Banned and challenged Books: a website of the ALA office for intellectual freedom. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbooksweek/ideasandresources/display> (2021-10-19)

Slika 1. „Zaključavanje“ knjiga u sanduke ili kaveze⁷²

5.2.3. Knjižnica kao „zatvor“ za knjige

Ovaj vid obilježavanja knjiga podrazumijeva pretvaranje knjižnice u svojevrsan „zatvor“ za knjige, kao što je, primjerice, 2019. godine učinila knjižnica Akademije Presvetog Srca u New Orleansu (Kalifornija). Korisnici su bili pozvani da dođu u knjižnicu kako bi se fotografirali s njihovom omiljenom zabranjenom knjigom te natpisom kako su „Uhvaćeni u čitanju!“, pri čemu je nastavno osoblje Fakulteta bilo odjeveno u policajce.⁷³

5.2.4. Soba za bijeg

Soba za bijeg prostorija je u koju se korisnici/posjetitelji mogu skloniti nakon što „spase“ neke od zabranjenih knjiga, kao što je, primjerice, organizirala knjižnica Akademije Presvetog Srca u New Orleansu (Kalifornija).⁷⁴

⁷² Banned books week display ideas. URL: [https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbooksweek/ideasandresources/display/\(2021-10-22\)](https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbooksweek/ideasandresources/display/(2021-10-22))

⁷³ Freedom to read foundation: Judith Krug Fund Banned Books Week Event Grants. URL: https://www.ftrf.org/page/Krug_BBW (2021-10-23)

⁷⁴ Isto.

5.2.5. Igranje tematskih igara

Još jedan od zanimljivih načina obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga jest igranje raznih tematskih igara koje su na neki način vezane uz problematiku cenzure i intelektualnih sloboda, kao što je to učinila Narodna knjižnica Maricopa u Arizoni 2020. godine, kada je organizirala, primjerice, igre *Mystery Hint Search* i *Murder Mystery Banned Book Characters*. Igrači koji su uspjeli razriješiti zadanu zagonetku dobili su mogućnost da se preobuku i predstave svoje omiljene likove iz zabranjenih ili osporavanih knjiga.⁷⁵

5.2.6. Hram zabranjenih knjiga

Možda jedan od najkreativnijih prikaza slavljenja slobode čitanja zasigurno jest replika grčkog hrama Partenona, inače hrama posvećenog grčkoj božici Ateni, izgrađenog na atenskoj akropoli između 447. i 438. god. pr. Kr. Služio je kao riznica, a stari Grci su ga smatrali simbolom pobjede nad Perzijancima. Ovaj suvremeni Hram zabranjenih knjiga izgrađen je od čak 100 000 zabranjenih knjiga. Djelo je koncept argentinske umjetnice Marte Minujin u njemačkom gradu Kasselu (Slika 2). Umjetnica je uz pomoć studenata sastavila popis zabranjenih knjiga koje su u određenim zemljama u prošlosti bile zabranjivane, a nakon toga zatražila pomoć javnosti u obliku donacije knjiga s popisa. Knjige su darovali pojedinci i različite ustanove, a prikupljane su i na Sajmu knjiga u Frankfurtu 2016. godine. Instalacija Hrama zabranjenih knjiga bila je izgrađena kao dio umjetničke izložbe *Documenta 14* koja se održavala od 8. travnja do 17. rujna 2017. godine, a svrha joj je bila potaknuti raspravu o temi cenzure.⁷⁶

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Usp. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Hram zabranjenih knjiga. URL: <https://www.nsk.hr/hram-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-19)

Slika 2. Hram zabranjenih knjiga, Kassel, Njemačka⁷⁷

5.2.7. „Knjige u plamenu“

Jedan od također poznatih promotivnih načina slavljenja tjedna slobode čitanja su i „knjige u plamenu“ u Knjižnici Okruga Onondaga u New Yorku. Djelatnice knjižnice Soule Branch zalijepile su crveni sjajni papir na stražnju stranu police za knjige koju su koristili kao zaslon. Niz treperećih svjetala zalijepili su na police te pokrili pozadinu zaslona i police slojevima žutog i narančastog tila koji oponašaju plamen. Za dodatni naglasak Amy Bader i Adriana Sotolongo iz knjižnice Soule Branch stvorile su feniksa od ploče s posterima i trakama kojeg su postavili iznad izložbe s knjigama (Slika 3).⁷⁸ Budući da je poznato da su se zabranjene knjige u prošlosti spaljivale, ovo je bio vrlo kreativan način male skupine ljudi da što vjernije prikažu odnos prema zabranjenim knjigama u prošlosti.

⁷⁷ Parthenon of books constructed from 100 000 banned books rises at Nazi Book Burning Site in Germany, 2017. URL: <https://www.archdaily.com/875525/parthenon-of-books-constructed-from-100000-banned-books-rises-at-nazi-book-burning-site-in-germany> (2021-11-04)

⁷⁸ Banned books week display ideas. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbooksweek/ideasandresources/display> (2021-10-22)

Slika 3. „Knjige u plamenu“, Knjižnica Okruga Onondaga⁷⁹

5.2.8. Čitanje osporavanih i zabranjenih knjiga: virtualno čitanje

Kao što je već spomenuto, u samim počecima Tjedna zabranjenih knjiga u SAD-u, način obilježavanja se, uz priređivanje različitih plakata, uglavnom svodio na čitanje zabranjenih i osporavanih knjiga u knjižarama i knjižnicama. U takvim događanjima sudjelovali su i poznati živeći zabranjeni književnici. Ta je praksa nastavljena i danas, s tim da se danas čitatelji mogu pridružiti akciji Tjedna zabranjenih knjiga objavljivanjem video zapisa na kojem čitaju neku zabranjenu knjigu ili govore o cenzuri: „Vaše riječi imaju moć. Suprotstavite se cenzuri i poduprite literarnu slobodu čitajući zabranjenu knjigu ili raspravljajući o pitanjima cenzure pred kamerom.“⁸⁰ Video zapisi prikazuju se na Youtube kanalu Tjedan zabranjenih knjiga.⁸¹ Čitateljima se preporučuje da video zapis ne traje duže od tri minute, nude im se razne ideje kako to mogu izvesti, primjerice, da pojasne zašto čitaju određenu zabranjenu knjigu, da uključe naslov Tjedan zabranjenih knjiga itd.⁸²

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Banned Books week. Virtual read-out videos. URL: <https://bannedbooksweek.org/videos/>/(2021-10-22)

⁸¹ Banned Books week Youtube. URL: <https://www.youtube.com/user/bannedbooksweek> (2021-10-22)

⁸² Usp. Banned Books Week. URL: <https://bannedbooksweek.org/videos/>(2021-10-22)

5.2.9. Druge virtualne ideje za obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u doba COVID-19

S obzirom na to da je cijeli svijet suočen s pandemijom COVID-a 19, mnoge su knjižnice 2020. i 2021. godine pribjele mnogim drugim, alternativnim načinima obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga. Jedan od uobičajenih načina jest da se čitatelje poziva da se fotografiraju kako čitaju svoju omiljenu zabranjenu i osporavanu knjigu ili snime raspravu o cenzuri. Videozapisi mogu biti istaknuti na Youtube kanalu Tjedna zabranjenih knjiga.⁸³ Zanimljiva je i vremenska traka kojom je Tjedan zabranjenih knjiga 2020. obilježila srednjoškolska knjižnica Manor u Texasu. Posjetitelji su vremenskom trakom mogli ne samo fizički, nego i virtualno „prošetati“, odabirući pritom na deset postaja po jednu zabranjenu knjigu za svako desetljeće, od 1930. do 2010. godine. Cilj je te „šetnje“ bilo otkriti kako su društvene okolnosti raznih vremenskih razdoblja utjecale na sudbinu neke knjige, a time i kako su se tijekom vremena mijenjali razni društveni tabui.⁸⁴ *Dragi zabranjeni autoru* također je bio jedan od zanimljivih načina kako od kuće obilježiti Tjedan zabranjenih knjiga. Riječ je o kampanji pisanja pisama koja potiče čitatelje da napišu pismo ili *tweet* svom omiljenom zabranjenom ili osporavanom autoru tijekom Tjedna zabranjenih knjiga, a počela je zapravo i prije no što je pandemija COVID-a 19 ograničila ili gotovo onemogućila fizička okupljanja ljudi. Cilj ove inicijative je, kao i brojnih sličnih drugih, podići svijest o cenzuri te naglasiti moć pisane riječi.⁸⁵ Primjeri pisama dostupni su na blogu *Intellectual Freedom*, a iz njih je vidljivo kako čitatelji najčešće pišu o tome kako su ih autorove riječi inspirirale te snažno na njih utjecale (Slika 4).⁸⁶

⁸³ Videos. // Banned books week, URL: <https://bannedbooksweek.org/videos/>

⁸⁴Freedom to read foundation: Judith Krug Fund Banned Books Week Event Grants. URL: https://www.ft rf.org/page/Krug_BBW (2021-10-24)

⁸⁵ Dear banned author: a collection of 29 powerful letters. // Intellectual Freedom Blog. The Office for Intellectual Freedom of the American Library Association, 2018. URL: <https://www.oif.ala.org/oif/?p=15769>

⁸⁶ Isto.

@StephenChbosky

“The Perks of Being a Wallflower” gave me the bravery to face trauma and the power to reclaim my identity. This book helped me to heal and redefined what I now know to be love. Thanks to you, “I feel infinite.”#DearBannedAuthor

@Julie_M_Bell #UNOELA

— Grace Kimnach (@gracekimnach) September 24, 2018

Slika 4. „Dragi zabranjeni autoru“, tweet

6. Tjedan zabranjenih knjiga u Hrvatskoj

6.1. Cilj i metodologija istraživanja

Iako je problematika zabranjenih i nepoćudnih knjiga kroz povijest i raznih vidova borbe protiv njih u hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj literaturi zastupljena u nizu radova, ponajprije u djelima Aleksandra Stipčevića,⁸⁷ o manifestaciji „Tjedan zabranjenih knjiga“ nigdje nema niti riječi. To već samo po sebi govori da je hrvatska znanstvena i stručna zajednica nedovoljno upoznata s ovim projektom, što je bio jedan od temeljnih motiva za provedbu ovog istraživanja. Njegov je, dakle, cilj utvrditi da li i na koji način hrvatske knjižnice obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga te što ih je, ako ga obilježavaju, na to potaklo. Dobiveni rezultati pokazat će koliko je Tjedan zabranjenih knjiga kao projekt zaživio u hrvatskim knjižnicama. Zbog opsežnosti istraživanjem nisu obuhvaćene školske, visokoškolske i sveučilišne knjižnice, već samo narodne knjižnice.

Kako bi se uopće moglo utvrditi koje narodne knjižnice obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga trebalo je pretražiti njihove mrežne stranice. U tu je svrhu najprije pretražen adresar Portala narodnih knjižnica, organiziran prema županijama, kako pretraživanjem ne bi neke narodne knjižnice bile izostavljene.⁸⁸ U adresaru, koji sadrži 308 narodnih knjižnica, nalaze se osnovni podaci o svakoj pojedinoj narodnoj knjižnici u Republici Hrvatskoj, kao što su adresa

⁸⁷ Stipčević, Aleksandar. Cenzura u knjižnicama. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1992.; Stipčević, Aleksandar. O savršenom cenzoru iliti Praktički priručnik za borbu protiv štetnih knjiga i njihovih autora. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1994.; Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 120-131, 225-226, 490-508, 616-620, 690-700; Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga I. Srednji vijek. Zagreb: Školska knjiga, 2004. Str. 241-249; Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga II. Od glagoljskog prvotiska (1483) do hrvatskoga narodnog preporoda (1835). Zagreb: Školska knjiga, 2005. Str. 211-258, 364-376.; ; Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga III. Od početaka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb: Školska knjiga, 2008. Str. 264-294, 469-531.

⁸⁸ Portal narodnih knjižnica. URL: <https://www.knjiznica.hr/adresar> (2021-10-23)

knjižnice, adresa mrežnog mjesta knjižnice, podatak o voditelju knjižnice, kontakt itd. Nastojalo se pretražiti mrežno mjesto svake knjižnice, no to je katkad bilo nemoguće jer se ustanovilo da manji broj knjižnica, ukupno njih 15, još uvijek uopće nema svoju mrežnu stranicu, pri čemu se kasnije, pretraživanjem Facebooka, ustanovilo da nemaju niti svoje Facebook profile. Mrežne stranice knjižnica pretražene su upisom u tražilicu ključne riječi „Tjedan zabranjenih knjiga“ ili pomnim traganjem za takvom informacijom u izbornicima „Programi i projekti knjižnica“, „Novosti“ i slično. U ovom koraku istraživanja, koje je teklo prilično sporo jer je trebalo pretražiti sva dostupna mrežna mjesta svih narodnih knjižnica, poteškoću je činila i činjenica da mrežna mjesta nekih knjižnica nisu sadržavala puno informacija. Na nekima od stranica nalazili su se tek osnovni podaci o knjižnici, poput kratkog pregleda povijesti knjižnice, radnog vremena, cijene godišnje članarine i sl.

Navedeno je pretraživanje rezultiralo pronalaskom samo šest hrvatskih knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga: Knjižnice grada Zagreba - Knjižnica „Kustošija“, (Prilog 1.),⁸⁹ Gradska knjižnica i čitaonica Pula (Prilog 2.),⁹⁰ Gradska knjižnica Velika Gorica (Prilog 3.),⁹¹ Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (Prilog 4.),⁹² Gradska knjižnica Ogulin (Prilog 5.)⁹³ i Knjižnica Nikola Zrinski Čakovec (Prilog 6.).⁹⁴

Budući da je pretraživanjem mrežnih stranica knjižnica utvrđeno da samo 2 % knjižnica sadrži podatak o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga, pristupilo se i pretraživanju Facebook stranica. U Facebook tražilicu se upisalo „Tjedan zabranjenih knjiga“ ili potpuni naziv pojedine knjižnice te se tako putem Facebook objava pronašlo koje još narodne knjižnice u Hrvatskoj obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga. Rezultat toga pretraživanja su bile, uz već šest identificiranih knjižnica, još dvanaest knjižnica: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo,⁹⁵

⁸⁹ Čitajte zabranjeno! – Tjedan zabranjenih knjiga, 2015. // Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica „Kustošija“, URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358> (2021-10-23)

⁹⁰ Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-23)

⁹¹ Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. // Gradska knjižnica Velika Gorica, URL: <https://www.knjiznica-vg.hr/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)

⁹² Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga, 2021. // Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)

⁹³ Tjedan zabranjenih knjiga, 2020. // Gradska knjižnica Ogulin, URL: <https://gkc-ogulin.hr/nekategorizirano/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)

⁹⁴ Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. // Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec. URL: <http://www.kcc.hr/?s=Tjedan+zabranjenih+knjiga> (2021-10-26)

⁹⁵ Facebook Objave, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, URL: <https://www.facebook.com/djknjiznica/posts/2460905600720062> (2021-10-25)

Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca,⁹⁶ Knjižnica Galženica Velika Gorica, Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Tina Ujevića,⁹⁷ Narodna knjižnica Petra Preradovića Bjelovar,⁹⁸ Knjižnica Novi Marof,⁹⁹ Gradska knjižnica Krapina,¹⁰⁰ Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad,¹⁰¹ Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac,¹⁰² Gradska knjižnica Ilok,¹⁰³ područna knjižnica Gradske knjižnice Velika Gorica koja je identificirana i pretraživanjem mrežnih stranica narodnih knjižnica,¹⁰⁴ te Gradska knjižnica i čitaonica Pula koja je također bila identificirana i pretraživanjem mrežnih stranica narodnih knjižnica.¹⁰⁵ Ukupno je, dakle, identificirano osamnaest narodnih knjižnica koje, bilo na mrežnim stranicama svojih knjižnica, bilo na svojim Facebook stranicama ili na oba mjesta, na neki način obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga, što ukupno čini manje od 6% svih narodnih hrvatskih knjižnica. Važno je napomenuti da pet navedenih knjižnica koje su identificirane putem Facebooka (Knjižnica Novi Marof, Gradska knjižnica Krapina, Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad, Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac i Gradska knjižnica Ilok) ne sadrže recentne podatke o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga. Njihove posljednje objave vezane uz Tjedan zabranjenih knjiga datiraju čak iz 2013. i 2015. godine, te su sadržavale samo kratak pregled o Tjednu zabranjenih knjiga. Moguće je da su knjižnice nastavile obilježavati ovaj tjedan, ali o tome nisu ostavile traga na Facebooku.

Nakon toga pristupilo se analizi navedenih mrežnih i Facebook stranica knjižnica kako bi se ustanovilo na koji način obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga. Knjižnicama u kojima se obilježava Tjedan zabranjenih knjiga elektroničkom je poštom potom poslan anketni upitnik

⁹⁶ Facebook Fotografije, 2021. // Gradska knjižnica grada Donjeg Miholjca, URL: <https://www.facebook.com/Gradska-knji%C5%BEnica-Grada-Donjeg-Miholjca-996338243810620/photos/4173679009409845> (2021-10-25)

⁹⁷ Facebook Objave, 2021. // KGZ – Knjižnica Tina Ujevića, URL: <https://www.facebook.com/pg/knjiznicatinaujevica/posts/> (2021-11-02)

⁹⁸ Facebook objave, 2021. // Narodna knjižnica Petra Preradovića Bjelovar, 2021., URL: <https://www.facebook.com/nkppBj/posts/4542425602485767> (2021-11-05)

⁹⁹ Facebook objave, . // Knjižnica Novi Marof. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1047827698590560&id=688995271140473 (2021-11-05)

¹⁰⁰ Facebook objave, 2015. // Gradska knjižnica Krapina, 2015. URL: <https://www.facebook.com/gkkr.hr/photos/a.187833814667014/838239196293136/> (2021-11-05)

¹⁰¹ Facebook objave, 2020. // Gradska knjižnica Ivanić-Grad, 2020. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3569291046471139&id=248190998581177 (2021-11-05)

¹⁰² Facebook objave, 2015. // Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac, 2015. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=891982230878922&id=158158337594652 (2021-11-05)

¹⁰³ Facebook objave, 2013. // Gradska knjižnica Ilok, 2013. URL: <https://www.facebook.com/GradskaKnjiznicaIlok/photos/a.492229787493519/559056127477551/> (2021-11-05)

¹⁰⁴ Fotografije, 2021. // Knjižnica Galženica Velika Gorica, URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1803933916473858&id=378616322338965 (2021-10-26)

¹⁰⁵ Fotografije, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: <https://www.facebook.com/gkcpula/posts/3336634893128195> (2021-10-26)

(Prilog 7) koji je sadržavao uvodni dio s kratkim pojašnjenjem o kakvom je istraživanju riječ te vremenu koje će im biti potrebno za rješavanje, kao i sedam pitanja otvorenog tipa. Ispitanike se pitalo kada su prvi puta čula za Tjedan zabranjenih knjiga, što ih je potaklo na njegovo obilježavanje, na koji ga način obilježavaju u svojoj knjižnici, smatraju li da je obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga važno te drže li da bi se sve knjižnice trebale u to uključiti. Pitalo ih se također misle li da su hrvatske knjižnice nedovoljno osviještene o važnosti promicanja slobode čitanja te obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga te, naposljetku, kakve su reakcije korisnika knjižnice, jesu li zainteresirani za aktivnosti koje njihova knjižnica provodi povodom Tjedna zabranjenih knjiga, kao i za naslove koji su nekada, a negdje čak i danas, bili zabranjeni i/ili osporavani. Anketu je ispunilo samo pet hrvatskih knjižnica. Knjižnica grada Donjeg Miholjca, Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Gradska knjižnica Velika Gorica te Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Kustošija. Knjižnica Nikola Zrinski Čakovec, Knjižnica Novi Marof, Gradska knjižnica Krapina, Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad, Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac, Gradska knjižnica Ilok, Knjižnice grada Zagreba- Knjižnica Tina Ujevića i Narodna knjižnica Petra Preradovića Bjelovar naknadno su identificirane, pa nisu bile ovim putem anketirane, a jednako tako anketa nije bila poslana niti u Gradsku i sveučilišnu knjižnicu Osijek jer u vrijeme pisanja ovog diplomskog rada autorica još nije imala spoznaju o tome da će i tamo biti obilježen Tjedan zabranjenih knjiga. Anketu su ispunile osobe koje su u dotičnoj knjižnici odgovorne za organizaciju Tjedna zabranjenih knjiga.

6.2. Rezultati istraživanja

Analiza mrežnih stranica knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga pokazala je da sve knjižnice smatraju iznimno važnim svojim korisnicima pojasniti što je Tjedan zabranjenih knjiga, od kada se obilježava i zašto, a neke čak donose i nešto opširnije podatke o povijesti cenzure, kao što su Knjižnica Nikola Zrinski u Čakovcu i Knjižnica Kustošija koja je u sastavu Knjižnica grada Zagreba.¹⁰⁶ Neke knjižnice donose i popis najpoznatijih zabranjenih i osporavanih knjiga kroz povijest, kao što to čini Gradska knjižnica Velika Gorica, koja čak ima poveznicu na popis zabranjenih knjiga prema državama dostupnom

¹⁰⁶ U tom smislu navedene knjižnice donose gotovo identične podatke. URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358>, <http://www.kcc.hr/vijesti/citajte-zabranjeno/#more-4363>

na Wikipediji,¹⁰⁷ kao i Gradska knjižnica i čitaonica Pula koja također donosi vrlo ekstenzivan popis književnih klasika zabranjenih kroz povijest.¹⁰⁸ Obje knjižnice, uz Gradsku knjižnicu i čitaonicu Ogulin,¹⁰⁹ navode i najčešće razloge zabrane tih i mnogih drugih knjiga, od onih političkih, preko religioznih do moralnih. Gradska knjižnica i čitaonica Pula na svojim stranicama dodatno i pojašnjava razliku između osporavanih i zabranjenih knjiga.¹¹⁰ Ipak, način obilježavanja u većini je knjižnica dosta skroman. U Knjižnici Nikole Zrinskog u Čakovcu i Knjižnici Kustošija obilježavanje se, uz pojašnjenja što je Tjedan zabranjenih knjiga, svodi samo na pozivanje korisnika da posude neku od zabranjivanih knjiga tijekom povijesti, pri čemu se potonja knjižnica dosjetila i da takve knjige stavi u „crvenu“ kutiju, vjerojatno u želji da na njih skrenu pozornost.¹¹¹ Neke od knjižnica ipak su priredile prigodne izložbe, kao što je to učinila ove godine Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek u kojoj je u Ogranku Donji grad bila postavljena izložba plakata i knjižne građe.¹¹² Izložba je ove godine bila organizirana i u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula. Na izložbi su bile izložene knjige za djecu i mlade koje su iz nekog razloga tijekom povijesti bile osporavane ili zabranjivane, s pojašnjenjima zašto su se baš one našle na „crnim listama“ i s pozivom da se danas te knjige u Knjižnici mogu slobodno posuditi.¹¹³

Na Facebook stranicama navedenih knjižnica također su se pronašli osnovni podaci o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga te načini njegova obilježavanja. Facebook stranice uglavnom su sadržavale podatke o tome koje su osporavane i zabranjene knjige, zašto su bile na popisu zabranjenih knjiga, načine na koje slave Tjedan zabranjenih knjiga te poziv korisnicima da čitaju zabranjeno. Primjerice, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek¹¹⁴ ove je godine organizirala i Facebook događaj „Tjedan zabranjenih knjiga“ u suradnji s Filozofskim fakultetom u Osijeku, odnosno Klubom studenata informacijskih znanosti Libros. Događaj je

¹⁰⁷ Tjedan zabranjenih knjiga. // Gradska knjižnica Velika Gorica, URL: <https://www.knjiznica-vg.hr/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

¹⁰⁸ Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-25)

¹⁰⁹ Tjedan zabranjenih knjiga, 2020. // Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin, URL:

¹¹⁰ Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-25)

¹¹¹ Čitajte zabranjeno! – Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. // <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358> (2021-10-25)

¹¹² <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

¹¹³ Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-25)

¹¹⁴ Facebook Događaji, 2021. // Tjedan zabranjenih knjiga, URL: https://www.facebook.com/events/569637651123124/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%22%3A%22search%22%7D%22ref_no_tif_type%22%3Anull%7D (2021-10-25)

sadržavao najvažnije informacije o Tjednu zabranjenih knjiga te poster s rasporedom događanja na kojemu se moglo pročitati što će sve događaj uživo sadržavati: izložbu, predavanje, radionicu za djecu, pub kviz i sl. (Prilog 8.). Cijelog tjedna izložba se održavala u prostoru Knjižnice Filozofskog fakulteta te Gradskoj knjižnici u Donjem gradu. Naposljetku se zadnjeg dana održao i pub kviz na temu Tjedna zabranjenih knjiga u caffè baru „Vaduz“, koji je također bio nagoviješten na Facebook stranici Kluba studenata informacijski znanosti Libros,¹¹⁵ a u kvizu je mogao sudjelovati svatko tko se prijavio. Za one koji zbog epidemiološke situacije nisu mogli uživo prisustvovati događanjima, a ipak su htjeli biti dio Tjedna zabranjenih knjiga, osigurana je „soba bijega“ ili *escape room* (zabavne igre koje su osmišljene da testiraju čovjekovu mentalnu oštroumnost te snalaženje kroz niz zagonetki i izazova; virtualne sobe za bijeg nemaju vremensko ograničenje te se može nastaviti igrati dok se ne pobijedi),¹¹⁶ te čitateljski klub u virtualnom obliku, s uputama gdje će poveznice za događaje biti objavljene.

Knjižnica grada Donjeg Miholjca na svojem je Facebook profilu objavila fotografiju izloga knjižnice u kojemu su se nalazili poznati svjetski, zabranjeni i osporavani klasici s velikim natpisom „Tjedan zabranjenih knjiga“ (Prilog 9).¹¹⁷ U opisu fotografije nalazili su se osnovni podaci o Tjednu zabranjenih knjiga, kada se obilježava, razlozi najčešće osporavanih knjiga, te zanimljivo pitanje upućeno korisnicima: „Jeste li pročitali knjigu koja je (ili je bila) zabranjena? Sigurno jeste, a da niste niti znali.“¹¹⁸

Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo¹¹⁹ je na svojem Facebook profilu uz osnovne informacije o Tjednu zabranjenih knjiga, podijelila i kreativni kutak u knjižnici namijenjen za fotografiranje sa zabranjenom ili osporavanom knjigom – nazivajući ga *selfie* stanicom, odnosno mjestom gdje korisnici mogu ući i fotografirati se s lažnom pločom s optužnicom da su terećeni za čitanje zabranjenih naslova (Prilog 10.). Korisnici su ispod objave pisali svoje komentare poput: „Ideja Vam je odlična!“ i „Genijalno!“, no bilo je pitanja i zašto su te knjige uopće bile zabranjene.

¹¹⁵ Facebook Događaji, 2021. // Tjedan zabranjenih knjiga. Pub kviz URL: [https://www.facebook.com/events/731138054949451/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A\[%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%22%3A%22search%22%7D\]%2C%22ref_no_tif_type%22%3Anull%7D](https://www.facebook.com/events/731138054949451/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A[%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%22%3A%22search%22%7D]%2C%22ref_no_tif_type%22%3Anull%7D) (2021-10-23)

¹¹⁶ How do virtual escape rooms work? URL: <https://cluechase.com/how-do-virtual-escape-rooms-work/> (2021-10-25)

¹¹⁷ Fotografije, 2021. Knjižnica grada Donjeg Miholjca, URL: <https://www.facebook.com/Gradska-knji%25%BEnica-Grada-Donjeg-Miholjca-996338243810620/photos/4173679009409845> (2021-10-23)

¹¹⁸ Fotografije, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, URL: <https://www.facebook.com/djknjznica/photos/pcb.2460905600720062/2460905404053415/> (2021-10-26)

¹¹⁹ Objave, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, URL: <https://www.facebook.com/djknjznica/posts/2460905600720062/>

Naknadno identificirane knjižnice na Facebooku, KGZ – Knjižnica Tina Ujevića te Narodna knjižnica Petra Preradovića Bjelovar, samo su putem Facebook objave opisale cilj Tjedna zabranjenih knjiga, najčešće razloge zabranjivanja knjiga te primjere najpoznatijih svjetskih, zabranjivanih klasika.

Rezultati ankete na neki način samo potvrđuju ono što je već ustanovljeno analizom mrežnih stranica knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga i njihovih Facebook stranica. Na prvo istraživačko pitanje – *Kada ste prvi put čuli za Tjedan zabranjenih knjiga?* – ispitanici (K1, K2, K3, K4, K5) su odgovorili vrlo različito. Dok su neki (K5) za taj projekt čuli još tijekom studiranja, neki (K3) čak već tijekom 1990-ih godina, drugi (K2) su za njega doznali sasvim slučajno, prilikom rješavanja informacijskog upita, samo nekoliko godina unazad, dok su neki (K1) čuli za projekt prije desetak godina. Da obilježavanje ove manifestacije slavljenja slobode čitanja često ovisi o entuzijazmu pojedinaca, svjedoči i jedan ispitanik (K4) koji navodi da ga „aktivno [...] obilježavamo posljednje četiri godine, od kako nam je na čelu knjižnice nova ravnateljica.“

Na drugo pitanje – *Što vas je potaklo na njegovo obilježavanje?* - većina je odgovorila da smatraju da je „važno [...] promicati slobodan i otvoren pristup informacijama“ (K3) te potiču (K2) „programe vezane uz ljudska prava“. Iz toga su razloga svoje korisnike (K5) željeli upoznati s najčešćim razlozima zabrane knjiga kroz povijest, kao i s naslovima koji su bili zabranjivani. Naposljetku, ovu problematiku inače (K1) drže vrlo zanimljivom pa je i to jedan od razloga koji ih je potakao na obilježavanje.

Na treće pitanje – *Na koji ga način u Vašoj knjižnici obilježavate?* - većina je ispitanika (K2, K3, K4, K5) odgovorila vrlo općenito i kratko, no iz odgovora se može iščitati da je najčešći oblik obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga organiziranje prigodnih izložbi, kao što je, primjerice, vidljivo iz sljedećeg, nešto opširnijeg odgovora: „Obilježavamo ga simboličnom izložbom knjiga. Najprije smo izlagali samo knjige za odrasle uz popratno obrazloženje zašto je knjiga bila ili jest još uvijek zabranjena, no zatim smo izložbu proširili i na Dječji odjel budući da postoji i velik broj zabranjenih knjiga za djecu“ (K1). Neki od ispitanika navode ono što smo mogli vidjeti i na njihovim Facebook stranicama - da su u prostoru knjižnice priredili *selfie* kutak, odnosno mjesto gdje korisnici mogu ući i fotografirati se s lažnom pločom s optužnicom „Uhvaćen sam da čitam zabranjeno“ (K4). Time su, za hrvatske prilike, inovativno promovirali i podržali slobodu čitanja (K4). Odaziv i reakcije bile su pozitivne budući da su se sve fotografije, kao što je već spomenuto, objavile na Facebook stranici knjižnice, pri čemu su korisnici komentirali da su oduševljeni tom kreativnom idejom.

Na četvrto pitanje koje se odnosilo na mišljenje knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga o važnosti obilježavanja te manifestacije, svi su ispitanici (K1, K2, K3, K4, K5) odgovorili da je obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga od iznimne važnosti i za knjižnicu i za korisnike, budući da je korisnicima bitno podići svijest o postojanju cenzure, ponegdje čak i danas, te o nužnosti slobode pisane riječi, kao što je, primjerice, razvidno iz sljedećeg odgovora: „Razlozi zabranjivana su različiti – društveno, politički, socijalni, jezični, rasni... Mi smo privilegirani i imamo saznanja o mnogim zemljama i njihovim običajima, problemima, načinu života, mnogi autori koji o njima pišu nailaze na probleme, suočavaju se s prijetnjama smrću, ne mogu izdati vlastite knjige, knjige se povlače s polica knjižara i knjižnica...to su stvari o kojima se treba pisati i treba znati.“ (K1). Posebno je zanimljiv odgovor da je osobito važno o slobodi pisane riječi govoriti djeci koja su za to problematiku inače jako zainteresirana: „Djeci je posebno zanimljivo kako su neke od knjiga koje oni slobodno čitaju, njihovim vršnjacima u nekom drugom dijelu svijeta zabranjene...I onda polako shvaćaju važnost pristupa svim vrstama informacija.“ (K1)

Na peto pitanje - *Smatrate li da bi se sve hrvatske knjižnice trebale uključiti u obilježavanje toga tjedna?* – Svi ispitanici (K1, K2, K3, K4, K5) su se složili s time da bi se sve hrvatske knjižnice trebale priključiti ovome projektu, ali i da je važno da knjižnica sama osmisli svoj program koji će najbolje odgovarati potrebama njezinih korisnika, kao što, primjerice navodi ispitanik K1: „Na svakoj je knjižnici da sama osmisli svoj program, ovisno o potrebama i interesu svojih korisnika. Gradska knjižnica Pula se tome spontano priključila, odaziv i interes za Tjednom zabranjenih knjiga je velik i zato svake godine nastojimo dodati neki novi element i pronaći naslove koji su nam možda u istraživanju promakli.“ Neki drže (K2) da bi se cjelokupan projekt obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga trebao podići na nacionalnu razinu, kao što je to slučaj s, primjerice, Mjesecom hrvatske knjige. Neki ističu (K4) potrebu da se Tjedan zabranjenih knjiga ponajprije obilježava u narodnim i školskim knjižnicama.

Na šesto pitanje – *Mislite li da su hrvatske knjižnice nedovoljno osviještene o važnosti promicanja slobode čitanja te obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga?* – dobili smo odgovore koji se na prvu čine dijametralno suprotni, no zapravo to nisu. Naime, jedni se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu „jer uz brojne druge programe i aktivnosti kojima se knjižnice bave Tjedan zabranjenih knjiga vrlo lako prođe ispod radara“ (K2), no drugi drže da se s tim ne mogu u potpunosti složiti jer danas je do informacije o obilježavanju te manifestacije u svijetu moguće doći samo jednim klikom (K1). Međutim, moguće je da knjižnice ne smatraju značajnim da se takva manifestacija obilježava i u nas, odnosno da tome naprosto ne pridaju veliku pozornost.

Odgovor „vjerujem da svi obilježe taj tjedan u okviru svojih mogućnosti“ (K4) otkriva da knjižnice zapravo nisu posve upoznate sa stanjem obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga u Hrvatskoj.

Konačno, na sedmo pitanje – *Kakve su reakcije korisnika knjižnice? Primjećuju li i/ili komentiraju obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u prostoru Vaše knjižnice?* – ispitanici (K1, K2, K3, K4, K5) su redom odgovorili da je interes korisnika velik i da su njihove reakcije uvijek pozitivne. Jedan od ispitanika (K1) odgovorio je sljedeće: „Interes je velik. Obično nekoliko dana ranije najavimo Tjedan zabranjenih knjiga i korisnici s nestrpljenjem iščekuju što ćemo izložiti, a zatim rado posuđuju te knjige. Zanimljivo je da se neki korisnici iznenade razlozima zašto su neke knjige zabranjivane, a neki ne znaju da Tjedan zabranjenih knjiga uopće postoji. Zaključili smo da obilježavanjem ovoga tjedna educiramo naše korisnike pa ćemo i dalje nastaviti izlagati knjige i bogatiti naš program dodatnim sadržajima.“ Neki su odgovorili sljedeće: „Sve aktivnosti koje knjižnice rade namijenjene su poticanju čitanja kod korisnika i članova, tako da se i ova aktivnost treba sagledati u tome kontekstu. Informiranje korisnika o raznim zanimljivim temama jest također važna. Korisnici uvijek dobro reaguju na ovakve akcije i posuđuju ponuđene naslove nekad i sad zabranjenih knjiga“ (K3). Sličan odgovor napisao je i sljedeći ispitanik: „Uvijek zainteresirani. Neki od naslova s popisa zabranjenih ih zaista iznenade. Rado posude knjigu, pročitaju na plakatima ili pitaju knjižničare za objašnjenje gdje je i kada bila zabranjena ili osporavana“ (K4). Također su vrlo pozitivne reakcije i drugih korisnika knjižnica: „Reakcije korisnika knjižnice su pozitivne, izložbe primjećuju, komentiraju i sviđa im se. Za čitanje zabranjenih naslova jesu zainteresirani, a za neke od njih nisu niti znali da su bili zabranjivani kroz povijest“ (K5). Iz ovih odgovora možemo zaključiti da velik broj korisnika do sada nije bio upoznat s time da su naslovi koje su čitali zapravo nekada bili zabranjeni te im je ta činjenica ponekad i intrigantna.

6.3. Zaključak istraživanja

Prema rezultatima koji su proizašli iz istraživanja mrežnih i Facebook stranica analiziranih knjižnica ustanovilo se da samo 18 narodnih knjižnica (od 308) na neki način obilježava Tjedan zabranjenih knjiga, što je u postotku 5,8 % od ukupnoga broja knjižnica. Ovim istraživanjem da se zaključiti da se Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim narodnim knjižnicama još uvijek ne obilježava u velikoj mjeri, te da taj projekt u nas nije u potpunosti zaživio. Svodi se uglavnom na kratke podatke o postojanju Tjedna zabranjenih knjiga i razlozima njegova obilježavanja,

katkad i pokoji podatak o povijesti cenzure, zatim na popise knjiga zabranjivanih i osporavanih kroz povijest, pozivanje na čitanje zabranjenih knjiga koje su nerijetko u knjižnici zasebno izdvojene kako bi ih korisnici lakše uočili, kao i izložbe zabranjenih knjiga. Promocijom cenzuriranih naslova, kako se navodi na stranicama Gradske knjižnice i čitaonice Pula, stavlja se naglasak na „proslavu slobode čitanja.“¹²⁰ Rjeđe pronalazimo nešto domišljatije i kreativnije načine obilježavanja, poput uređenog kutka za fotografiranje sa zabranjenom ili osporavanom knjigom, kao što je to prikazano u praksi Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo. Drugih vidova obilježavanja, kao što su organiziranje tematskih igara, pretvaranje knjižnice u „zatvor“ za knjige, zaključavanje zabranjenih knjiga u sanduke ili kaveze, pisanje virtualnih pisama omiljenom autoru i drugih sličnih načina koje pronalazimo u SAD-u, nema.

Unatoč skromnosti načina na koji se Tjedan zabranjenih knjiga u nas obilježava, jasno je da su sve knjižnice vođene nastojanjem da se bore za slobodan pristup informacijama, što je razvidno, primjerice, na mrežnim stranicama Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek na kojima u najavi Tjedna zabranjenih knjiga stoji sljedeće: „Iako većinom zabrana knjiga proizlazi iz dobronamjernog stajališta da se zaštiti mlade čitatelje, time se krše prava čitatelja i ograničava sloboda i pristup idejama, osobito onima koji ne mogu kupiti knjige.“¹²¹ Knjižnice su tu da takvo pravo osiguranju svima. Volja i entuzijazam za promicanjem slobode čitanja vidljiva je i iz odgovora knjižnica koje su se odazvale na anketu. Povratna informacija koju knjižnice dobivaju od svojih korisnika otkriva da korisnici često nisu svjesni toga da su mnoge knjige koje su čitali ili čitaju zapravo nekada bile zabranjene, pa im je ta činjenica vrlo zanimljiva, možda čak i fascinantna. To nam govori da bi snažnije i masovnije obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga zasigurno polučilo jednako pozitivne reakcije i brojnih drugih korisnika.

7. Zaključak

Tjedan zabranjenih knjiga slavi shvaćanje da bi svaka knjiga trebala imati svog čitatelja, bez obzira je li ona iz nekog razloga kontroverzna ili nepoćudna prema mišljenju vjerskih ili svjetovnih vlasti ili drugih institucionalnih i neinstitucionalnih društvenih aktera, kako Matija Panić, spomenuto je već, nazive subjekte cenzure. Motivi zabrana, cenzure i osporavanja knjiga

¹²⁰ Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-25)

¹²¹ Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga, 2021. // Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

obično su bili vjerske, ideološke, moralne ili pak političke naravi, katkad i višestruke kombinacije navedenoga, a često se iz današnje perspektive čine iznenađujućima. Suvremeno doba u kojem živimo toga nije pošteđeno, pa ovaj Tjedan ima zadatak ukazati na tu činjenicu, naglašavajući važnost intelektualne slobode, slobode čitanja i pristupa informacijama. Razlika u vjerskim, moralnim, političkim i drugim stavovima ne mora biti razlogom osporavanja tuđeg traga pisane riječi. Motiv je to zbog kojeg je u SAD-u Tjedan zabranjenih knjiga i pokrenut davne 1982. godine.

U Republici Hrvatskoj, vidljivo je to iz istraživanja, Tjedan zabranjenih knjiga nije u potpunosti zaživio, odnosno, tek je u ranim začetima. Razlozi mogu biti višestruki: nedovoljna informiranost knjižnica o postojanju takve manifestacije i mogućnostima njezina obilježavanja, pomanjkanje interesa ili neprepoznavanje potrebe za proslavom takve slobode čitanja. U većini slučajeva cenzura jest nešto što obično vežemo uz srednjovjekovnu Crkvu i/ili neke prošle društveno-političke sustave i ne povezujemo je s vremenom u kojem živimo pa razlog možda možemo tražiti i u tome. Ipak, istraživanje je pokazalo da dio hrvatskih narodnih knjižnica obilježava Tjedan zabranjenih knjiga. To je obilježavanje ne samo brojem uključenih knjižnica prilično skromno, već i načinima obilježavanja, usporedimo li ih s brojnim i raznovrsnim primjerima načina na koji se ovaj Tjedan obilježava u američkim knjižnicama, posebno u ovom izazovnom COVID-19 vremenu. Iznimno pozitivne reakcije posjetitelja, koji često niti sami nisu svjesni da su neka njima omiljena djela nekada bila zabranjivana i/ili osporavana, svjedoče o njihovom interesu za problematikom ovoga tipa i trebale bi zapravo biti svima važna povratna informacija. Ovo je istraživanje zbog opsežnosti, odnosno velikog broja narodnih knjižnica, bilo ograničeno samo na njih te bi ga valjalo nadopuniti i analizom obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga u školskim i visokoškolskim knjižnicama.¹²² Tek bi se tada dobila cjelovita slika o statusu koji Tjedan zabranjenih knjiga uživa u Hrvatskoj. Ovaj diplomski rad mali je poticaj svima koji to još nisu učinili da se uključe u ovaj značajan i hvalevrijedan projekt slavljenja slobode pisane riječi.

¹²² Neke od visokoškolskih i školskih knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga u Hrvatskoj su: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnica Strojarske tehničke škole u Osijeku, Knjižnica Tehničke škole Čakovec, Knjižnica Gimnazija Požega, Gimnazija Petra Preradovića Virovitica, Škola za primalje Zagreb.

8. Popis literature

1. Američki Tjedan zabranjenih knjiga – svijet protiv cenzure. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2014. URL: <https://www.nsk.hr/americki-tjedan-zabranjenih-knjiga-svijet-knjige-protiv-cenzure/> (2021-10-16)
2. Autocenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4713> (2021-10-12)
3. Banned and challenged books: a website of the ALA office for intellectual freedom. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/banned> (2021-10-16)
4. Banned Books Announces 2019. Theme, 2018. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2019-theme-571957> (2021-10-23)
5. Banned Books Announces 2018. Theme, 2018. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2018-theme-103840> (2021-10-23)
6. Banned Books Week Announces 2021. Theme: Books unite us. URL: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2021-theme-books-unite-us-1625561> (2021-10-17)
7. Banned Books Week Display Ideas. <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbookweek/ideasandresources/display> (2021-10-22)
8. Banned Books Week Youtube. URL: <https://www.youtube.com/user/bannedbookweek> (2021-10-22)
9. Banned Books Week. About. URL: <https://bannedbookweek.org/about/> (2021-10-11)
10. Banned Books Week. Virtual read-out videos. URL: <https://bannedbookweek.org/videos/> (2021-10-22)
11. Bennett, Philip; Naim, Moises. 21st-century censorship, // The Columbia Journalism Review, 2015. URL: https://archives.cjr.org/cover_story/21st_century_censorship.php (2021-10-12)
12. Bilić Pavlinović, Katarina. Sokratova obrana, smrt i poruka o besmrtnosti duše: diplomski rad, Katolički-bogoslovni fakultet, Split, 2020. URL: <https://repositorij.kbf.unist.hr/islandora/object/kbfst%3A30/datastream/PDF/view> (2021-10-11)

13. Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2577&post_slug=cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja (2021-10-23)
14. Cenzura. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246> (2021-10-11)
15. Cenzura. // Proleksis enciklopedija online. Opća i nacionalna enciklopedija, 2021. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/14889/> (2021-10-11)
16. Children's and young adult literature: guide for library and Internet research about children's and young adult literature. Banned Books. URL: <https://libguides.asu.edu/ChildrensYoungAdultLiterature/BannedBooks#s-lg-box-16990738> (2021-10-12)
17. Čitajte zabranjeno! – Tjedan zabranjenih knjiga, 2015. // Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica „Kustošija“. URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358> (2021-10-23)
18. Dear banned author: a collection of 29 powerful letters. // Intellectual Freedom Blog. The Office for Intellectual Freedom of the American Library Association, 2018. URL: <https://www.oif.ala.org/oif/?p=15769>
19. Dilworth, Dianna. Banned books week 2016. theme: Diversity, 2016. URL: <https://www.adweek.com/galleycat/banned-books-week-2016-theme-diversity/116638> (2021-10-23)
20. Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva, Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/ (2021-10-12)
21. Facebook Događaji, 2021. // Tjedan zabranjenih knjiga, URL: [https://www.facebook.com/events/569637651123124/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A\[%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%2%3A%22search%22%7D\]%2C%22ref_notif_type%22%3Anull%7D](https://www.facebook.com/events/569637651123124/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A[%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%2%3A%22search%22%7D]%2C%22ref_notif_type%22%3Anull%7D) (2021-10-25)
22. Facebook Fotografije, 2021. // Gradska knjižnica grada Donjeg Miholjca, URL: <https://www.facebook.com/Gradska-knji%C5%BEnica-Grada-Donjeg-Miholjca-996338243810620/photos/4173679009409845> (2021-10-25)
23. Facebook Objave, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, URL: <https://www.facebook.com/djknjiznica/posts/2460905600720062> (2021-10-25)

24. Farmer, Jackie. 'Censorship is a dead end': Banned books week 2020 theme announced, 2020. URL: <https://www.thefire.org/censorship-is-a-dead-end-banned-books-week-2020-theme-announced/> (2021-10-24)
25. Fire & Fury: When China banned Alice in Wonderland & India stopped Naipaul's book. URL: <https://www.wionews.com/photos/fire-fury-when-china-banned-alice-in-wonderland-india-stopped-naipauls-book-643#china-bans-book-for-insult-to-humans-109583> (2021-10-23)
26. Fotografije, 2021. // Gradska knjižnica i čitaonica Pula, URL: <https://www.facebook.com/gkcpula/posts/3336634893128195> (2021-10-26)
27. Fotografije, 2021. // Knjižnica Galženica Velika Gorica, URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1803933916473858&id=378616322338965 (2021-10-26)
28. Freedom to read foundation: Judith Krug Fund Banned Books Week Event Grants. URL: https://www.ftrf.org/page/Krug_BBW (2021-10-23)
29. Gerrard, Burr, David. Animal Farm: banned by the Soviets, promoted by the CIA, 2014. URL: <https://pen.org/animal-farm-banned-by-the-soviets-promoted-by-the-cia/> (2021-10-13)
30. Gomez, Betsy. Banned books week: Banned spotlight: to kill a mockingbird, 2018. URL: <https://bannedbooksweek.org/banned-spotlight-to-kill-a-mockingbird/> (2021-10-24)
31. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo. URL: <https://www.djknjiznica.com/> (2021-10-25)
32. Hebrang-Grgić, Ivana. Povijest cenzure. // Cenzura: neizostavan čimbenik razvoja ljudske misli i društva. / Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, FFZG, 2008. Str. 138-143. URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9737/1/CenzuraIHG.pdf> (2021-10-11)
33. Horvat, Aleksandra. Javno i tajno u knjižničarskoj struci, 2002. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/jit_u_%20knjiz.htm (2021-10-23)
34. Horvat, Aleksandra. Za pravo na slobodan pristup informacijama i intelektualne slobode, 2006.. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/horvat_slobodan.pdf (2021-10-16)
35. How do virtual escape rooms work? URL: <https://cluechase.com/how-do-virtual-escape-rooms-work/> (2021-10-26)
36. IFLA-in etički kodeks za knjižničare i ostale informacijske djelatnike, 2012. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf> (2021-10-13)

37. Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga, 2021. // Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)
38. Kovač Konjicija, Anita. Slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: između javnosti i privatnosti. // Bosnianica 24 (2019), str. 9-16. URL: <https://hrcak.srce.hr/230684> (2021-10-16)
39. Lešaja, Ante. Uništavanje knjiga u Hrvatskoj 1990-ih. Zagreb: Profil, 2012.
40. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Hram zabranjenih knjiga. URL: <https://www.nsk.hr/hram-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-19)
41. O' Donnell, Alina. Banned Books Wweek 2017: Celebrating the power of words, 2017. URL: <https://www.literacyworldwide.org/blog%2Fliteracy-now%2F2017%2F09%2F26%2Fbanned-books-week-2017-celebrating-the-power-of-words> (2021-10-23)
42. Objave, 2021. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, URL: <https://www.facebook.com/djknjiznica/posts/2460905600720062/>
43. Opća deklaracija o ljudskim pravima, članak 19. Mrežno izdanje. URL: http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf (2021-10-13)
44. Ovidije Nazon, Publije (Publius Ovidius Naso). // Leksikon Marina Držića. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića, 2015. URL: <https://leksikon.muzej-marindrpic.eu/ovidije-nazon-publije-publius-ovidius-naso/> (2021-10-11)
45. Panić, Matija. Cenzura odozgo: prilog teorijskoj raspravi o cenzuri. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4(2017), str. 30. URL: <https://hrcak.srce.hr/195919> (2021-10-11)
46. Portal narodnih knjižnica. URL: <https://www.knjiznica.hr/adresar> (2021-10-23)
47. Stipčević, Aleksandar. Cenzura u knjižnicama. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1992.
48. Stipčević, Aleksandar. O savršenom cenzoru iliti Praktički priručnik za borbu protiv štetnih knjiga i njihovih autora. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1994.
49. Stipčević, Aleksandar. Obvezni primjerak između kulture i cenzure. // Knjižničarstvo: glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje 1(1997), str. 9-16. URL: http://nova.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/2_Stipcevic_1997_1.pdf (2021-11-2)
50. Stipčević, Aleksandar. Popis zabranjenih knjiga iz 1942. : prilog povijesti čišćenja knjižnica od nepodobnih knjiga u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43 (2000), 3, str. 91-97

51. Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.
52. Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga I. Srednji vijek. Zagreb: Školska knjiga, 2004.
53. Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga II. Od glagoljskog prvotiska (1483) do hrvatskoga narodnog preporoda (1835). Zagreb: Školska knjiga, 2005.
54. Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga III. Od početaka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb: Školska knjiga, 2008.
55. The handmaid's tale by Margaret Atwood. URL: <https://www.bannedlibrary.com/podcast/2017/5/14/banned-96-the-handmaids-tale-by-margaret-atwood> (2021-10-26)
56. Tjedan zabranjenih knjiga, 2020. // Gradska knjižnica Ogulin, URL: <https://gkc-ogulin.hr/nekategorizirano/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)
57. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. // Gradska knjižnica Velika Gorica, URL: <https://www.knjiznica-vg.hr/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-23)
58. Top 100 most banned and challenged books: 2010-2019. URL: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/frequentlychallengedbooks/decade2019> (2021-10-23)
59. Vegh, Željko. Sudbina hrvatskih knjiga kršćanske tematike i nadahnuća u Gradskoj knjižnici u Zagrebu u doba komunizma. // Kroatologija 6, 1-2, (2015), str. 27-93.
60. Videos. // Banned books week, URL: <https://bannedbooksweek.org/videos/>
61. Vujić, Mirjana. Zatvoreni fond cenzuriranih knjiga u praksi jedne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43 (2000), 3, str. 98-118.
62. Zhang, Sophie; Aldous Huxley, „Brave new world“. The banned books project. URL: <https://bannedbooks.library.cmu.edu/aldous-huxley-brave-new-world/> (2021-10-13)

9. Prilozi

Prilog 1. Tjedan zabranjenih knjiga, 2015. godine, Knjižnice grada Zagreb – Knjižnica „Kustošija“, preuzeto sa: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358> (2021-10-23)

The screenshot shows the website of the City Library of Zagreb. The page title is "Čitajte zabranjeno! - Tjedan zabranjenih knjiga". It features a navigation menu with categories like "O NAMA", "INFORMACIJE", "E-IZVORI", "NAŠI PROGRAMI", "ZA DJECU", "ZA MLADE", "KNJIŽNICE", "KATALOG", and "NOVOSTI". The main content area includes a date range "27.09.2015. - 03.10.2015.", a "Knjižnica Kustošija" tag, and a "Djelje za odrasle" tag. A graphic with a red book and a yellow banner says "BANNED BOOKS WEEK". The text describes the event as a week of reading banned books, organized by the American Library Association. It lists several banned books: "Gospođa Bovary", "Ljubavnik lady Chatterley", "Dnevnik Anne Frank", "Lolita", "Stakleno zvono", "Životinjska farma", "Gospođa Dalloway", "Balade Petrice Kerempuha", and "Uliti pticu rugalicu". It also mentions the history of book censorship, from the Ming dynasty to the Catholic Church's Index Librorum Prohibitorum.

Knjižnice grada Zagreba

tjedan zabranjenih knjiga KGZ weo Q

O NAMA INFORMACIJE E-IZVORI NAŠI PROGRAMI ZA DJECU ZA MLADE KNJIŽNICE KATALOG NOVOSTI

Knjižnice grada Zagreba > Događanja > Citajte zabranjeno! - Tjedan zabranjenih knjiga >

Čitajte zabranjeno! - Tjedan zabranjenih knjiga

AKCIJA 27.09.2015. - 03.10.2015. Knjižnica Kustošija Djelje za odrasle

BANNED BOOKS WEEK

U duhu borbe protiv zabrane čitanja, već tridesetak godina, u organizaciji udruženja American Library Association, zadnji tjedan rujna te prvi tjedan listopada obilježava se kao Tjedan zabranjenih knjiga (Banned Books Week). Tijekom tog tjedna diljem svijeta provode se aktivnosti za promicanje slobodnog i besplatnog pristupa informacijama te slobode čitanja.

Knjižnica Kustošija ove godine priključuje se obilježavanju spomenutog Tjedna zabranjenih knjiga. Tijekom ovog tjedna u crvenoj kutiji knjižnice Kustošija možete posuditi neku od knjiga zabranjenih tijekom povijesti. Bilo da im se zamjera nemoral, eksplicitne scene seksa, čarobnjaštvo, siromaštvo ili pak protivljenje službenim stavovima raznih religijskih učenja, one su bile 'ZABRANJENE'.

Gospođa Bovary, Ljubavnik lady Chatterley, Dnevnik Anne Frank, Lolita, Stakleno zvono, Životinjska farma, Gospođa Dalloway, Balade Petrice Kerempuha i Uliti pticu rugalicu neke su samo od zabranjenih knjiga koje se nalaze u našoj ovtjednoj ponudi crvene kutije.

Razni režimi, vladari, Crkva te pojedini gradovi i dr. kroz povijest zabranjivali su objavljivanje i čitanje knjiga te izrađivali popise društveno nepoćudnih knjiga? Zašto se svi režimi toliko boje baš knjiga i čitanja? Odgovor na to pitanje daje Aleksandar Stipčević u knjizi „O savršenom cenzoru ili Priručnik protiv štetnih knjiga i njihovih autora.“ u kojoj kaže: „Mnoge će neugodnosti i nepotrebna objašnjenja vlasti izbjeći ako uspiju spriječiti da se na tržištu pojavi knjiga koja svojim sadržajem unosi nemir u narod ili koja može na bilo koji način ugroziti stabilnost države ili javni moral“ (1993:7)

Takav savršen sustav cenzure tržišta knjiga među prvima razvili su Kinezi još u 3. st. pr. n. e. te ga usavršili tijekom stoljeća, a „posebice u dinastiji Ming (1368. - 1644.)“ U doba Mingova spomenuta cenzura funkcionirala je tako savršeno da nije postojala mogućnost da netko napiše i tiska knjigu koja nije bila u suglasju s carskim dvorom. (Stipčević, 1994:7)

Prvi službeni popis zabranjenih knjiga u Europi izdao je engleski kralj Henrik VIII 1526., a odnosio se prije svega na knjige M. Luthera. No, prvi popis zabranjenih knjiga koji je prelazio granice pojedinačnih carstava, gradova i država bio je onaj Katoličke crkve. Katolička crkva za pontifikata pape Pavla IV objavila je prvi službeni popis zabranjenih knjiga ili Index librorum prohibitorum (1557-1559) koji je konačno ukinut 1966. godine u duhu reformi II. vatikanskog koncilu. Index je zabranjivao sva djela koja su na bilo koji način bila u suprotnosti s katoličkom vjеров.

Aktivirajte su date u postavke

Prilog 2. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. godine, Gradska knjižnica i čitaonica Pula, preuzeto sa: https://gkc-pula.hr/hr/novosti/?post_id=2311&post_slug=tjedan-zabranjenih-knjiga (2021-10-25)

Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja

23.09.21. · Novosti · Središnja knjižnica / Dječja knjižnica

Tjedan zabranjenih knjiga ove se godine obilježavamo u Središnjoj i Dječjoj knjižnici od 27. rujna do 2. listopada, uz misao "Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja".

Dječja knjižnica priključit će se ovom obilježavanju prigodnom izložbom „Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja“. Na izložbi će se naći knjige za djecu i mlade koje su tijekom povijesti iz nekog razloga bile zabranjivane ili osporavane, kao i objašnjenja zašto su se baš one našle na „crnoj listi“.

U Središnjoj knjižnici na Odjelu beletristike i Odjelu za djecu i mlade možete saznati koji su se književni klasici, stripovi, knjige za mlade, SF romani tijekom povijesti našli na listama zabranjenih knjiga. Naravno, izložene naslove možete posuditi.

Nacionalni tjedan zabranjenih knjiga knjižnice i knjižare obilježavaju promocijom često cenzuriranih naslova, da bi stavili **naglasak na "proslavu slobode čitanja"**. Obilježavanje ovog tjedna započelo je Američko knjižničko društvo (ALA) prije gotovo 40 godina.

Najčešći razlozi zbog kojih se neke briše našu u centru skandala ili uklanjanju s policia u knjižnicama su uvredljivi jezik, eksplicitni seksualni sadržaji, homoseksualnost, nasilje, religiozna uvjerenja, droge i golotinja.

OSPORAVANE KNJIGE - pokušaj da se makne iz kruga čitatelja određena literatura, na temelju primjedaba grupa ili pojedinaца. Knjige se miču iz kataluma knjižnice, da bi se čitateljima zabranio pristup.

ZABRANJENE KNJIGE - trajno uklanjanje knjiga na određenom području.

Prilog 3. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. godine, Gradska knjižnica Velika Gorica, preuzeto sa: <https://www.knjiznica-vg.hr/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

Tjedan zabranjenih knjiga

TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA

28. rujna 2021.

Tjedan zabranjenih knjiga obilježava se svake godine u tjednu između kraja rujna i početka listopada koji ove godine pada od 27.9. – 3.10.2021. Njime se slavi i promiče sloboda čitanja te se skreće pozornost na cenzuru i knjige koje su kroz povijest bile zabranjene.

Razlozi za cenzuru zbog kojih su knjige zabranjivane, mnogobrojni su. Najčešći razlozi su ponajprije politički, zakonski, religiozni ili pak moralni. Gradska knjižnica Velika Gorica donosi Vam listu nekih od knjiga koje su kroz povijest bile zabranjivane, a koje se pak mogu pronaći i na policama naše knjižnice.

Za one koje zanima više, na poveznici niže nalazi se Wikipedijin popis knjiga sortiran po pojedinim državama s opisima o periodu i razlozima zabrana:

[Wikipedija - popis zabranjenih knjiga prema državama \(na engleskom jeziku\)](#)

IZDVOJENO

Covid-19 sigurna knjižnica

Online katalog GKVG

Naručite knjige putem Online kataloga GKVG

Prilog 4. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021. godine, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, preuzeto s: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK
KATEDRA FILOZOFSKOG FAKULTETA

TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA

27. RUJNA - 3. LISTOPADA 2021.

24. rujna 2021. 127

KLUB STUDENATA INFORMACIJSKIH ZNANOSTI LIBROS, U SURADNJI S GRADSKOM I SVEUČILIŠNOM KNJIŽNICOM OSIJEK I KNJIŽNICOM FILOZOFSKOG FAKULTETA U OSIJEKU, U RAZDOBLJU OD 27. RUJNA DO 3. LISTOPADA 2021. GODINE ORGANIZIRA TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA, MEĐUNARODNU MANIFESTACIJU KOJI SE ODVIJA SVAKE GODINE U CILJU STAVLJENJA SLOBODNOG I OTVORENOG PRISTUPA INFORMACIJAMA. TIM ČE POVODOM U OGRANKU DONJI GRAD GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK BITI POSTAVljena IZLOZBA PLAKATA I KNJIŽNE GRAĐE.

Zabranjene knjige jesu one knjige koje su u današnje doba i kroz povijest bile uklonjene iz knjižnica, škola i drugih javnih mjesta. Teme koje najčešće izazivaju kontroverze jesu nasilje, zloupotreba droge i alkohola, seksualni sadržaj, vjersko stajalište, LGBT sadržaj, političke pristranosti i mnoge druge. Iako većinom zabrana knjiga proizlazi iz dobronamjernog stajališta da se zaštiti mlade čitatelje, time se krše prava čitatelja i ograničava sloboda i pristup idejama, osobito onima koji ne mogu kupiti knjige.

Knjige su i danas zabranjivane i osporavane, no uz pomoć knjižničara, učitelja i članova zajednice koji zagovaraju slobodu čitanja, većinom knjige ostanu dostupne.

Za više informacija posjetite Facebook event: Tjedna zabranjenih knjiga (<https://fb.me/e/4FDgwm6c>) i zapratite Klub Libros na društvenim mrežama.

Više informacija može se dobiti na broj telefona:

NAJČITANEJE ČITAVEŠTI

LJETNO RADNO VRIJEME

Ljetno radno vrijeme Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek u razdoblju od 05. srpnja 2021. do 28. listopada 2021. godine prazni na ljetno radno vrijeme. Sadržajna knjižnica ta...

Knjige na dobrom glasu – Domovinski rat – svjedočanstva

Knjige na dobrom glasu – Prinosna izdava pretrana

Prilog 5. Tjedan zabranjenih knjiga, 2020., Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin, preuzeto s: <https://gkc-ogulin.hr/nekategorizirano/tjedan-zabranjenih-knjiga/> (2021-10-25)

Tjedan zabranjenih knjiga

28 RUJ 2020 / 0 COMMENT / NEKATEGORIZIRANO, NOVOSTI

Tjedan zabranjenih knjiga obilježava se svake godine u zadnjem tjednu mjeseca rujna od 1982. godine kada ga je proklemla aktivistica Judith Krug.

U Tjednu zabranjenih knjiga promiče se sloboda čitanja, slobodan i besplatan pristup informacijama, a uključeni su knjižničari, izdavači, prodavači knjiga, novinari, učitelji i svi čitači.

Na Odjelu za odrasle Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin izložene su knjige koje su se našle na listama zabranjenih knjiga.

Svi znamo da je pisana riječ uvijek običavala u određenoj mjeri šokirati mase ili biti prijetnja vladajućem režimu i moralnim autoritetima. Stoga ne čudi da se u prošlosti, i to ne samo u totalitarnim sistemima, pojedine knjige proglašavalo nepočetnim ili ih se čak zabranjivalo. No, organizatori Tjedna zabranjenih knjiga ističu da takve tendencije postoje i danas, pa svake godine redovito objavljuju listu knjiga koje su u SAD-u protekle godine najviše bile prozivane, dakle izvrnute javnim napadima, osudi ili cenzuri. Razlozi zbog kojih se knjige proglašavaju nepočetnim zapravo su slični i u prošlosti i u suvremeno doba. Uglavnom su to vulgarni jezik, eksplicitne scene seksa, prevelika zastupljenost droge i alkohola, ali i tematiziranje politički kontroverznih pitanja. (Preuzeto sa: Ziher.hr)

Prilog 6. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021., Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec, preuzeto s:
<http://www.kcc.hr/?s=Tjedan+zabranjenih> (2021-10-26)

Čitajte zabranjeno!

27 rujna, 2021 | Gordana | Dječji odjel , Vijesti | 3

TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA (27. rujna do 3. listopada 2021.)

Jeste li čuli da postoje zabranjene knjige koje se ne bi smjele čitati? Nažalost da, postojalo je i postoji mnogo takvih knjiga. Stručni naziv za taj neobični postupak zabrane je – cenzura. Najjednostavnije rečeno, neki pojedinci, ali i veće organizacije žele kontrolirati pristup sadržaju koji je njima jako, jako sumnjiv, a zašto im se neka priča, film ili pjesma ne sviđaju, često nije jasno. Razlozi mogu biti politički ili imati veze s nečijom vjerom. Također postoji više vrsta cenzure, npr.

Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama

Upitnik

Poštovani, ovo istraživanje vezano je isključivo za potrebe diplomskoga rada. Cilj istraživanja jest utvrditi na koji način Vaša knjižnica obilježava Tjedan zabranjenih knjiga. Želi se ispitati u kojoj mjeri se ovaj tjedan obilježava u hrvatskim knjižnicama te što Vas je na to potaklo. Molim da u davanju odgovora budete iskreni. Anketa sadrži ukupno 7 pitanja, pitanja su otvorenoga tipa. Molim da anketu ispuni osoba koja ima pristup navedenim informacijama. (Ravnatelj/ica knjižnice ili druga odgovorna osoba).

Zahvaljujem na Vašem vremenu!

1. Kada ste prvi put čuli za Tjedan zabranjenih knjiga?

2. Što Vas je potaklo na njegovo obilježavanje?

3. Na koji ga način u Vašoj knjižnici obilježavate?

4. Mislite li da je to važno?

5. Smatrate li da bi se sve hrvatske knjižnice trebale uključiti u obilježavanje toga tjedna?

6. Mislite li da su hrvatske knjižnice nedovoljno osviještene o promicanju slobode čitanja te obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga?

7. Kakve su reakcije korisnika knjižnice? Primjećuju li i/ili komentiraju obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u prostoru Vaše knjižnice? Jesu li zainteresirani za zabranjene naslove?

Prilog 8. Poster Tjedan zabranjenih knjiga, 2021., Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek i knjižnica Filozofskog fakulteta, preuzeto s: https://www.facebook.com/events/731138054949451/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A%7B%22mechanism%22%3A%22search_results%22%2C%22surface%22%3A%22search%22%7D%7D%2C%22ref_notif_type%22%3Anull%7D (2021-10-23)

Prilog 9. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021., Knjižnica grada Donjeg Miholjca, preuzeto s: <https://www.facebook.com/Gradska-knji%C5%BEnica-Grada-Donjeg-Miholjca-996338243810620/photos/4173679009409845> (2021-10-25)

Prilog 10. Tjedan zabranjenih knjiga, 2021., Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, preuzeto s: <https://www.facebook.com/page/215067038637274/search?q=tjedan%20zabranjenih%20knjiga> (2021-10-25)

